

Чорна Пантера і Білий Медвідь

Винниченко Володимир Кирилович

ДІЙОВІ ОСОБИ

КОРНІЙ КАНЕВИЧ (Білий Медвідь) — митець.

ГАННА СЕМЕНІВНА — його мати.

РИТА (Чорна Пантера) — його жінка.

СНІЖИНКА.

МУЛЕН — критик, журналіст.

ЯНСОН

МІГУЕЛЕС

БЛЕК

КАРДИНАЛ

САФО

ЛЕМОНЬЄ

МІМІ

ШТІФ

ЛІКАР

Пожильці з будинку, публіка, музики і гарсоаяив кафе.

ДІЯ ПЕРША

Велике ательє; в лівій стіні ззаду — двері в кімнату Рити. Задня стіна — скляна, в ній двері на спільну веранду: скло матове на зріст людини. Трохи далі двері в коридор. Понад лівою стіною широка канапа, посередині стіл для їжі. Праворуч, на самому краю кону стоїть велике, завішене білим, полотном, на якому, коли його одпинають і повертають, видно фігуру жінки, схожої на Риту, що схилилась над дитиною. На стінах не видно малюнків, тільки рисунки вуглем або олівцем.

В ательє ГАННА СЕМЕНІВНА. Повна, поважна пані з добрим білявим лицем і розумними великими очима. Ходить обережно повз двері, що на веранду, і з заклопотаною цікавістю непомітно заглядає туди. В розчинені двері далеко видно покрівлі будинків міста, а напереді фігури людей, які гаряче балакають між собою. Видно столик, на якому стоїть машинка спиртова, а на ній вариться щось у бляшаній риночці. Над риночкою клопотливо порається Мігуелес — горбоносий смаглявий юнак в оксамитовому піджаці. Видно іноді спокійно-флегматичну постать рудого БЛЕК а з червоними баками, виголеними вусами й підборіддям. Він ходить, заклавши руки в кишені бурих, широких оксамитових штанів, які носять італійські робітники. Щось помітивши, Ганна Семенівна швидко йде в ліві двері, силкуючись, щоб її не побачили.

Зараз же за нею входить в ательє КОРНІЙ. Великий, трохи незграбний, мішкуватий, має довге пишне біле волосся, як грива, лице схоже на лице Ганни Семенівни, також з виразом доброї, спокійної сили. Нахмурено, обома руками розчісує волосся назад і дрібними кроками товстих ніг ходить по ательє, поглядаючи часом у двері на веранду. Сідає на канапу. Через якусь хвилину входить Рита з веранди.

Дуже тонка, гнучка, одягнена в чорне, лице з різкими рисами, розвиненими щелепами; лице жагуче, майже дике і грубе, але гарне.

РИТА (щільно й з жадібним задоволенням вдивляючись в Корнія, підходить до нього. Немов здивовано говорить). Що з тобою, Нію? Чого ти так раптово втік? Га?

КОРНІЙ (кудовчачи волосся, силкуючись удати байдужого). Зовсім не втік... Я втік? От маєш...

Він має звичай взагалі робити різні рухи плечима, руками — то тре носа, то поводить плечима, а особливо, як схвильований.

Нате вам, я втік... Ха! От єсть...

РИТА. А нам всім здалося, що ти втік... Месьє Мулен навіть сказав, що ти побіг з таким виглядом, що так і здається, як вибіжить білий медвідь з ломакою в руках.

КОРНІЙ (встаючи). Месьє Мулен — дурень, от і все... Месьє Мулен! Подумаєш...

РИТА (з лукаво-радісною непомітною усмішкою). Ну, месьє Мулен не дурень. Це вже, мій Білий Медведик, трошки занадто. Месьє Мулен — перш усього знаменитий критик. І коли ти на нього будеш ревіти, то він тебе так одрекламує, що...

КОРНІЙ (обурено). На![1] То що, що він критик, так я повинен спокійно дивитись, як... (Спинає себе). А! Дай мені спокій... І вже. Маєш... Критик, як же... А, дай мені спокій...

РИТА (обережно, лукаво). Ти ревнуєш?

КОРНІЙ. На, маєш... От єсть... Уже... Ха! Як же, розуміється, до всякого французика. А, дай мені спокій. Тільки я от тобі скажу: коли я тобі вже нелюбий, ти вперед мені скажи, а потім уже що хочеш. От. А інакше... негарно. І месьє Мулен може полетіти догори ногами от туди на вулицю. От і вже...

РИТА. Мені скучно... Я теж людина. Ти все з своїми картинами.

КОРНІЙ. Ну, от. От уже скучно... (Підходить до полотна, машинально піднімає й дивиться на нього, видно, як помалу заглиблюється й забуває за все).

РИТА. Розуміється. Не те, що скучно, а я не можу одна нести на собі всю сім'ю. Дитина хвора. Чому це досі лікаря немає? Може, доведеться виїхати... Чуєш, Нію?

КОРНІЙ. Аякже... Звичайно...

РИТА. Та годі тобі.

КОРНІЙ. Зараз, зараз... (Хутко повертається до Рити, пильно вдивляється в неї, переводить знову погляд на полотно). Гмі Безумовно... Слухай, може, вже можна сьогодні трошки попозувати? Га?

РИТА (обурено). Ти сказився? Дитина хвора, а я буду з нею йому позувати?! Через тебе Лесик і хворий! Щоб ти знав!

КОРНІЙ (винувато). Ну от, через мене. От Просто собі... Йому ж краще сьогодні?

РИТА (злісно). Зовсім не краще, а гірше... Лікар казав, що він не виживе в цьому кліматі, треба їхать. Ось зараз він мусить прийти й рішуче сказати. Ти ж сам це знаєш. "Краще"...

КОРНІЙ (дивиться на неї, раптом клацає пальцями й швидко повертається до картини).

Безумовно? Так і єсть... Так-так-так... (Хапливо шукає очима). Де палітра, щіточки? Ех! Ну, нічого.

РИТА (стиснувши брови, хмуро дивиться на нього, різко і твердо). Мені треба грошей, Корнію!.. Ти чуєш? Я мушу купити лікарства.

КОРНІЙ. Лікарства? (Тривожно). Доктор прописав? Зараз, зараз. (Шукає по кишенях). Ось маєш, п'ять франків... Та було ж уранці краще. (Дає гроші). Бідний Лесьок... Ех, хлопчинка мій. Ну, та це ж не той... Лікар же казав, пройде... Га? Ах, яке якраз тепер свинство!..

З веранди чути голосні фрази й окремі слова:

— Артист не має нації...

— "Шлунок"...

— Форма?
— Яка форма?
— Що таке "форма"?

РИТА. В Парижі не пройде... Лікар не міг тобі цього сказати. Це тобі хочеться так думати...
КОРНІЙ (прислухаючись до розмови на веранді. неуважно до Рити). Ну от. Звичайно, хочеться так думати.. (Зупиняється, слухає). Але ж... хворіють же діти й тут...

З веранди:

— Одне мистецтво має вічність!
— О!
— От і "о"... Бо одне воно... форма... а всякий артист... Ха-ха-ха!..

КОРНІЙ (до Рити). Я зараз. (Хутко йде на веранду).

РИТА. Корнію! Я маю поговорити з тобою.

КОРНІЙ. Зараз, голубко, зараз... Я тільки два слова скажу... (Поспішно виходить).

Рита закусує губи й помалу повертається до дверей уліво. Звідти обережно виглядає й виходить ГАННА СЕМЕНІВНА, питає:

— Ну?

РИТА (хмуро, різко). Нічого. Його ніщо не пробирає.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Але ж хоч трошки ревнував?

РИТА. Та що з того? Зараз же й забув. Якби я на його очах цілувалась з другим, а йому підставили його полотно, він би й забув про мене. (Тріпнувши головою). Ну, добре!.. Хай такі Побачимо ж, коли так.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ах ти, горенько яке з цим хлопцем. Ну, й скажіть на милість, що сталось з ним? І не злого ж серця. Господи милостивий. І от таке!..

РИТА. Нічого! Ми ще помір'ємося. Я дитини не оддам за полотно! О, ні! Хоч би воно йому там було найгеніальніше. Це ще ми побачимо. Хай іде до своєї Сніжинки, коли не любить, а брехати собі не позволю. (Бере зі столу ніж і сильно встромляє його в стіл).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та що ви, Ритонько?! Він вас не любить?

РИТА (гордо). Ого! Хай спробує. Не в тому річ! Він мусить бути батьком, раз родив дитину. Сам застудив, дитина хвора, грошей нема, і йому те все байдуже... Ще сміє ревнувати! Чекай... (Хмуро задумується).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Коли ревнує — знак хороший... Ах, біда яка!.. І не злого серця. Господи милостивий. Ну, а цей Мулен хоче купити картину?

РИТА. Хоче, здається. Тільки Корній ніби не розуміє моїх натяків. А якби я схотіла, Мулен купив би. Та й йому самому вигідно купити... А поганий все-таки спосіб ми придумали,мамо... Негарний...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Е, моя дитино, коли сім'ю рятувати, то всякі способи хороші. Аби дав Бог, щоб поміг тільки, щоб очулось його серце... Сім'я більш за все...

РИТА. Не в тому... А в тому, що й я, може ж, не дерево.

ГАННА СЕМЕНІВНА (тривожно). О? Ну, в такому разі краще вже... О, хай Бог милує! Краще вже хай свої геніальні картини малює...

РИТА (саркастично). Так? Аби синкові жінка вірна була? Ха-ха-ха! Може, і з тим скажете помиритись, що він на Сніжинку задивляється? Аби йому добре було? Овва! Коли він так, то й я не буду мовчати. До якої це пори буде? Дитина? Він кидає, і я кину! Хай!

Чути плач дитини. Обидві прислухаються.

РИТА. Лесик плаче! (Раптово тривожно кидається й прожогом вибігає в сусідню кімнату).

ГАННА СЕМЕНІВНА (ідучи за нею, з сумною посмішкою хитає головою). Ой, така якраз, що

кинеш! (Виходить).

На веранді весь час чути глуху розмову. Чується стук. Потім двері з веранди одчиняються, і входить МУЛЕН. Він не молодий уже, але рум'яний, з червцем, очі розумні, хитрі, сластолюбиві й веселі. Пишна золотиста борода розчесана гарним віялом. Волосся посередині з пробором, в оці монокль, одягнений з чисто паризьким шиком.

МУЛЕН. Madame[2] (Озирається. Прислухається до кімнати, з якої чути плач дитини).

В дверях на веранду з'являється Сніжинка. Вона гарна, ясно-біла, вся пухка і жвава, з яскраво-червоними губами. Рухи повільні і граціозні, як лет сніжинок, вбрана з тонким і випещеним смаком, любить собою й почуває владу своєї краси і привабливості.

СНІЖИНКА (з легкою посмішкою слідкує за Муленом. Потім входить з ним в ательє й питає). Месьє, певно, хоче спитати madame, як вона відноситься до теорії мистецтва Гюйо? (Лукаво посміхається).

МУЛЕН (сміючись). Мадемуазель Сніжинка чудесно вміє проходити до самого дна душі людини. Ви якраз вгадали моє таємне бажання.

СНІЖИНКА. Я надзвичайно рада! І думаю, що мадам Пантера — чи то пак! — мадам Каневич з великою охотою скаже вам. Я підкреслюю, месьє, вам, бо з другими вона не охоче про це балакає. Месьє Мулен не вірить? О, в такому разі вона нічого не скаже, й ви нічого не знаєте. Розумієте? Хто в себе не вірить, тому ніхто другий не повірить. (Лукаво). А в таких справах, як "теорії мистецтва", треба в себе вірити.

МУЛЕН (розуміючи її). Ха-ха-ха! Може б, ви мені дали кілька лекцій віри в себе!

СНІЖИНКА. З охотою. Перш усього треба кувати залізо, поки воно гаряче. Раз. Comprenez?[3] Друге: чого хочеш, те мусиш вважати найбільшим за все. Два. Comprenez? Третє. "Теорія мистецтва" мусить обговорюватись не... не під носом у мужа. Voila tout, mon ami![4]

МУЛЕН. Дуже прохаю вибачення, шановний професоре, але мушу запитати: який ви маєте емпіричний ґрунт для ваших многоцінних тезів?

СНІЖИНКА. Мужчині це дуже трудно зрозуміти, але жінчина зразу бачить. Раджу вам довіритися моїм тезам.

МУЛЕН. З великою приємністю. Але... Але ще одно питання. Бачите, я держусь того вузько утилітарного погляду, що людина все робить, навіть дрібниці, маючи себе на увазі. Така моя філософія..! от, збираючи перли, які сипле мені мадемуазель Сніжинка, я хотів би уявити собі, які перли вона, збере за це? Ха-ха-ха!

СНІЖИНКА. Сніжинка буде задоволена щастям свого ближнього.

МУЛЕН. Який зветься Білим Медведем?

СНІЖИНКА. Фі, mon cher[5], ви маєте поганий смак ставити крапки над "і".

МУЛЕН. Pardon![6] (Посміхається, тре руки, ходить по хаті. Зупиняється). Ні, слухайте, серйозно ви маєте дійсні підстави до таких порад мені? Га?

СНІЖИНКА. Я маю серйозні підстави. Раджу слухатись мене. Потім от що: ви хочете купити полотно Корнія?

МУЛЕН. Хочу. Чудесне полотно... Власне, не так той... школа, розуміється, трохи...

СНІЖИНКА. Не крутіть. Полотно — чудесне. І ви на ньому заробите в двадцять раз більше.

МУЛЕН. О, мадемуазель!

СНІЖИНКА. C'est ça[7]. Нічого! Але раджу вам зараз не купувати. Розумієте? Не купуйте!

МУЛЕН. О? Він виставить її в салоні, і я вже не зможу тоді купити. Ваша рада...

СНІЖИНКА. Ах, так? Значить, ви не визнаєте один з моїх принципів, що те, чого хочеш, мусить бути більш за все? Ні? В такому разі — adieu![8] Чорна Пантера не для таких! Фі, жадний!

МУЛЕН. Я вагаюсь між двома родами краси. Полотно і...

СНІЖИНКА. І гроші!

МУЛЕН (сміючись). Гроші — теж краса.

СНІЖИНКА. Фі! Я з вами більше не хочу балакати. Ви розумієте красу?

МУЛЕН. Смію думати.

СНІЖИНКА. Ха! Ви? А хочете, я вам покажу красу. (Хутко повертається до дверей на веранду, лясає в долоні і кричить). Алло! Алло!

В дверях з'являється худа висока постать Я в с о в а. Лице непорушно спокійне, виголене, голландське; в зубах завжди люлька. Очі дивляться ва все спокійно, упевнено, а на Сніжинку — м'яко і віддано. В один же час з дверей вліво виходить Рита і, звертаючись до Сніжинки, говорить.

РИТА. Вибачте, але я прошу не кричати так дуже, у нас хвора дитина, й це її лясає.

СНІЖИНКА (широ злякано). Ах, простіть ради Бога! Бідний мій Лесик! Я йому зробила боляче?

РИТА (м'якше). Він став такий неспокійний.

Янсон підходить і мрвчки стає перед Сніжинкою з спокійним чеканням в лиці.

СНІЖИНКА. Простіть, Рито. Більше не буде. Поцілуйте його за мене. Я, бачите, хотіла тільки показати месьє Мулену красу. Він її розуміє тільки в грошах.

МУЛЕН. Pardon, смію сказати...

СНІЖИНКА. Нічого не смієте сказати. Хоч ви й багато пишете про красу, любов і таке інше, а їх не знаєте. Пляшка вина, добрий ростбіф⁹ і пікантна проститутка — от вся ваша краса. C'est sa, monsieur⁹. Янсоне, ви розумієте красу?

ЯНСОН (спокійно пихкаючи люлькою). Сподіваюсь, що розумію.

СНІЖИНКА. Подивіться, який тут етаж. Рита. Перший, можете не дивитись.

Янсон, не звертаючи уваги, іде до вікна на вулицю, розчиняє й дивиться вниз.

СНІЖИНКА. Скільки футів буде до землі?

Я н с о й. З тридцять.

СНІЖИНКА. Янсоне, ви розумієте красу?

ЯНСОН (спокійно, флегматично). Розумію. Сніжинка. Станьте на вікно і стрибайте вниз.

Янсон, пильно подивившись на неї, мовчки бере стілець, підставляє й вилазить.

РИТА. Сніжинко, що ви робите? Лишіть. Що за дурниці. Янсоне, злізьте, я не дозволяю!

Янсон, не звертаючи уваги, лізе на вікно з люлькою в зубах.

МУЛЕН. Месьє Янсоне, ви б хоч люльку свою лишили тут.

СНІЖИНКА. Янсоне! Злізьте. Я згадала одну істину з Євангелія про бісер. Злізьте!

ЯНСОН мовчки злазить, зачиняє вікно, ставить на місце стілець і одходить.

СНІЖИНКА (до Мулена). Можете купувати полотно. (До Рити). Цей біфштекс хоче купити полотно Білого Медведя! Ха-ха-ха!

МУЛЕН (з витонченою і злісною іронією). Не дивлячись на те, що мадемуазель Сніжинка на цьому втеряє.

СНІЖИНКА. Я? О, прошу. Я нічого не можу втратити.

РИТА. В чому річ? Я нічого не розумію. (До Мулена). Ви справді хочете-таки купити полотно Корнія?

МУЛЕН. З великою охотою, але месьє Корній не продає й не продасть.

Сніжинка. А ви його налякайте, що як не продасть вам, напишете про нього руйнуючу критику, що полотно його — нікчемність. Та і в салон можете не допустити. Гроші — сила.

МУЛЕН. Мадемуазель Сніжинка сьогодні холодна й гостра, як в тундрах Сибіру.

Сніжинка. Скільки ж даєте? Корнію! Ідіть сюди!

МУЛЕН. Я ще нічого не даю... (До Рити). А мадам згодилася б, щоб її прекрасний образ був прикрасою мого кабінету?

РИТА. Ви хіба лишили б його у себе?

СНІЖИНКА (іронічно). О, напевне! Через два дні був би уже у Швайцера і продавався б в тридцять раз дорожче!

МУЛЕН. Ви занадто, мадемуазель, читаєте в душах!

СНІЖИНКА. А особливо в таких, як ваша!

Входять Корній, Блек і Мігуелес. Блек і Мігуелес з ложками в руках, їдять з каструльки кашу, яку держить в руці Блек.

МІГУЕЛЕС (палко до Блека). Мистецтво мусить відбивати все! А найперш страждання, радість людей! Мистецтво...

БЛЕК (спокійно). Дуже прошу. Я вчора стр страждав животом... Може б, ти проявив це страждання...

МІГУЕЛЕС. Вульгарність не відповідь!

СНІЖИНКА. Білий Медведю! Слухайте, продасте ви своє полотно месьє Швайцеру, чи то пак месьє Мулену?

КОРНІЙ (здивовано). Я ніяке полотно не продаю панове... От єсть! Ніякого полотна не маю. Я все вже продав, що мав. (Поводить рукою по стінах).

СНІЖИНКА. А це?

КОРНІЙ. Це — в Салон. І воно не скінчене... От маєш. Тут роботи ще... Ха! Ні-ні, месьє Мулеи, тут лучче й не думайте... І не думайте... Тут, мої панове плюс!.. Це моя робота. Тільки моя! В цьому, мої панове моя, скажу я вам, надія... От...

МІГУЕЛЕС (грізно). Продать?! Що продав?! Це полотно? Зараз? (До Мулена). Ану, спробуйте, месьє, купити його! Ану! Це полотно купити? Та ви знаєте, що в цьому полотні? Ну? А! Ви, критики! Тут імпресіанізм, реалізм, натуралізм? Правда? Тут — Бог! Розумієте? Ви можете Бога купити? Говоріть!

БЛЕК. Їж кашу, Мігуелес.

МІГУЕЛЕС. Я сам оцими руками порву полотно як сеньйор Корній продасть його вам. Voila![10]

БЛЕК. Мігуелес, їж кашу, бо не зостанеться.

Мігуелес машинально бере кашу з казана.

МУЛЕН. Сеньйор Мігуелес більший рояліст, ніж сам король... Але мушу спитати, колись же та продасть месьє Корній своє полотно?

СНІЖИНКА. Із Салону продасть! Ось коли.

МІГУЕЛЕС. Безумовної (Їсть кашу).

КОРНІЙ. Мої панове! Я мушу наперед скінчити його... Наперед треба, знаєте, скінчити. А я не занаю, чи до Салону встигну... Ну, як там. Рито, Лесику, га?

РИТА. Зараз лікар прийде, спитаєш у нього.

КОРНІЙ. Ну, от, лікар. От єсть. А полотно стоїть... От і маєте... Салон.

СНІЖИНКА. Ех, Білий Медведю, скували ви себе лікарями, Лесиками, пелюшками! (Дивиться з сміливим викликом на Риту). Артист мусить бути вільним од усього і жерцем тільки краси!

Правда, сер Блек?

БЛЕК. Yes![11]

РИТА. Білий Медвідь, Сніжинко, так і робить, не бійтеся!

СНІЖИНКА. Так? О ля-ля! Хіба такі вільні? Ха! Вільні трішки інакше виглядають. Ех, славне було колись Запоріжжя! От, месьє Мулен, знаєте, було колись в українців таке військо, яке не знало сім'ї. Це були рицарі війни і краси! Коли чого хочеш добути, то мусиш все йому віддати. От всім артистам Січ Запорізьку установити. Киями того, хто одружиться.

РИТА (холодно-вороже). Так? О, таких "рицарів" багато знайдеться.

СНІЖИНКА. Ви думаєте? Ой, ні. Сильних мало. Через пелюшку не переступлять. Ха-ха-ха! Ходімте, Янсоне! Мігуелес, не стережіть полотно, все одно продадуть. (Стук у двері з коридору).

РИТА. Ввійдіть.

Входить лікар. З настовбурченими сивими бровами і різким крикливим голосом.

ЛІКАР (киває всім головою, до Рити). Ну, як? Що нового? Нічого?

РИТА. Нічого.

ЛІКАР. Температура не впала?

РИТА. Ні. Лікар. Треба подивитись. Ходімте.

Ідуть наліво. Корній кудовчить волосся, ходить по хаті.

СНІЖИНКА. От, Мігуелес, женіться й малюйте дітей і їхні страждання.

МІГУЕЛЕС. В стражданні дитини найбільше чистоти і краси!

БЛЕК. Я як був малим, то тільки й знав, що страждав на шлунок.

МІГУЕЛЕС. Ти з пелюшок — цинік.

БЛЕК. Навпаки, найчистіша й найгарніша, виходить, істота.

Мулев підходить до полотна, піднімає покривало й дивиться.

МІГУЕЛЕС (обертаючись туди, до Блека). Ти подивись: ну що варті всі ваші казочки, голі тіла, фантазмагорії перед цим великим... Цим вселюдським, цим виразом любовної скорби матері над дитиною... Тут... тут... чорт забирай, тут історія людей, тут екстракт всякої любові і краси. Ну, ти, шлунок, подивись! Та це полотно весь Салон ковтне, весь, з усіма вашими примітивами, імпресіонізмами і всім лахміттям! Ось де краса! Бачиш, шлунок?

БЛЕК. Їж кашу, Мігуелес, бо буде порожній шлунок.

СНІЖИНКА (різко). Це — краса? Це інстинкт! Краса не тут. Картина тільки показує, що в автора велика сила, й більше нічого, яка навіть такий пошлий мотив може зробити гарною симфонією тонів. Але вона ж і показує, що автор гине! Білий Медвідь гине в пелюшках!

КОРНІЙ (виходячи з задуми). Що?.. А, панове, лишіть... Е, що там дивитись.

МУЛЕН. Месьє Корній, я можу знайти вам доброго покупця на це полотно. Правда! Хочете?

КОРНІЙ. А, мої панове, дайте мені спокій... Нікому я не продам. Ну що ви, їй-богу... Та й не до полотна мені. От маєш... Хай воно собі...

СНІЖИНКА. Ходім, Янсоне!

Виходить лікар, за ним Рита.

ЛІКАР (до Корпія). Сина треба вивезти з Парижа. І якнайшвидше. Помре. В Італію або в гори. Цими ж днями.

КОРНІЙ (розтеряно). Цими днями?

ЛІКАР. Чим швидше, тим краще. Говорю рішуче. (До Рити). Що прописав, — робити зараз же...

КОРНІЙ. А тут не можна допомогти?

ЛІКАР. Сказав — ні. Прощайте. (Виходить, хмуро уклонившись всім).

СНІЖИНКА (хутко підходить до Корпія, сильно стискає йому руку і з чуттям говорить). Ех, ви! Бувайте... Ходімте, панове!

Всі прощаються й мовчки виходять.

РИТА. Ну?

Корній ходить по хаті, кудовчить волосся, тре носа, поводить плечима.

Рита. Ну, Корнію?

КОРНІЙ. Ну що?

РИТА. Що ж ти думаєш?

К о р и ї. У нас нема грошей.

РИТА. Я це знаю. Ти мусиш дістати.

К о р и ї. Де? (Здивований).

РИТА. Де хочеш.

КОРНІЙ. Я не можу дістати... Де ж я дістану? Даєш... Якби я міг дістати... Мені он треба за місце в Салоні, потім... той, потім франків сто, щоб... ну, словом, за протекцію... А де я візьму?

РИТА. Ти мусиш дістати.

КОРНІЙ. Господи Боже мій! Та де ж я дістану? От єсть. Що я, не хочу, чи що? Ну, маєш собі...

"Мусиш"... Розуміється, мушу... Гм! "Цими днями"... Я не можу цими днями... От єсть: я не можу тепер із Парижа їхати.

РИТА. Значить, ти цілком свідомо вбиваєш Лесика?

КОРНІЙ (вражено). Рито?! Та як ти можеш... Господи Боже мій! Лесика... Ех!.. "Цілком свідомо"... От це маєш!

РИТА. Цілком свідомо. Ти знаєш, що від тебе залежить його врятувати, й ніби не догадуєшся.

КОРНІЙ. Я знаю? Я?!

РИТА. Ти.

КОРНІЙ. Що ти хочеш сказати?

РИТА. Те, що ти сам весь час думаєш.

КОРНІЙ (сердито-тривожно). Я нічого не думаю. От єсть! Ну що ж я думаю? Я нічого не думаю.

Говори, що я думаю?

РИТА. Ти думаєш, що треба продати полотно.

КОРНІЙ. Продати полотно? Яке полотно?

РИТА. Он те.

КОРНІЙ. Ну?

РИТА. Та й усе.

КОРНІЙ. Та що ти говориш?! Щоб я продав це полотно! Нескінченим?! Та як же це можна? Що ти говориш? Ха! Щоб я продав це полотно. От узяв і продав, і все. Наче старі штани... От — це єсть! От то-то! Ха-ха-ха!

РИТА. Це — єдиний вихід. Або смерть Лесика, або продаж полотна.

КОРНІЙ. Та чого ж смерть? Ну, маєш собі! Прийшов якийсь ідіот, сказав смерть, і вже. І єсть.

Чого смерть? Чого смерть?

РИТА. Того, що ця хвороба у малого може ве сьогодні-завтра перейти в скоротечний туберкульоз, і в два дні його не стане. Розумієш?

КОРНІЙ. Та хто сказав?

РИТА. Лікар.

КОРНІЙ. А, маєш, лікар!..

РИТА (надзвичайно тихо). Корвію! Не доводь мене до... Ти виявляєш такий егоїзм, що мені гидко до... бажання плюнути на тебе. Щоб прикрити цей егоїзм, він лікарю не вірить. А кому ж вірити? Сніжинці твоїй?

КОРНІЙ. Ну, то що я маю робити? Ну? Продати полотно? Та хто його купить нескінченим? Маєш!

РИТА. Мулен купить.

КОРНІЙ. А, Мулев! Ага, це розуміється... "Мулен купить". А я як? Як же я, ти подумай, ну, ти подумай: продать полотно, це полотно... А я ж як? Так от собі живи, і потім все... Та чи можеш подумати це: не скінчить і продать?..

РИТА. Можу.

КОРНІЙ (глибоко вражений). Можеш?! Не скінчить, одірвать половину серця і кинуть? А маєш, та цього не буде! А цього не буде ні-за-що. А візьми всього мене тоді й викинь. Що то справді? Прийшов якийсь лікар і вже маєш. Та що то? Лесик не вмре, я скінчу, і тоді... тоді можеш

продавати... Та не купить Мулен! Нізащо не купить. Хто може купити нескінчене полотно? Де ти бачила?

РИТА. Він зараз гроші дасть, а скінчиш потім.

КОРНІЙ. Він не дасть.

РИТА. Дасть. Позичить.

КОРНІЙ. Не дасть, кажу я! Він позичить знаєш за що? (Дивиться на неї). А, маєш. А так, я не позичу!

РИТА. Він купить нескінчене.

КОРНІЙ. А я нескінчене не продам. От і єсть.

РИТА. Що ж ти хочеш?

КОРНІЙ. Нічого. Дай мені спокій.

Чути плач дитини. Рига схоплюється й вибігає. Корній ходить по хаті, кудовчить волосся. Через якийсь час Рита з дитиною на руках виходить в ательє, за нею Ганна Семенівна.

КОРНІЙ (хутко підходячи до Рити, яка сідає на канапі). Ну що, як? Чого він плакав? Леську! Ти чого плакав, га? Ти чого плакав, медвежа моє біленьке, га? Який він став... Болить, га?

Посміхається... Ах ти ж моє, дитинча хороше... (Зворушений сідає й дивиться на сина).

ГАННА СЕМЕНІВНА (обережно милуючи по голові Корнія). Сину! Тільки не сердься... Ну, подумай сам, чим же ця крихточка винна, га? І хіба ж таки вона не дороппа за шматок того, прости мені, рядна? Синочку, продай...

КОРНІЙ. Мамо... (Кудовчить волосся). Ви, мамо, бачите, все судите по-своєму... А я по-своєму. От і єсть... О...

РИТА (нахилиючись до дитини). Лесику, скажи татові, що він тебе не любить... Скажи йому, що він безсердечний, жорстокий...

КОРНІЙ. Ну, от маєш... Та ти подумай же, як я можу це зробити? Ну? Так зразу... На, трах, продав, нема нічого, порожній весь.

РИТА. Ти не порожній... Ти знов будеш. Син — один, а полотно ти можеш написати багато... Це ж, Нію, один жах і егоїзм, що ти навіть вагаєшся... Ну подивись на нього, невже ти можеш допустити, щоб це твоє живе, рідне тобі творіння погубило?.. Це ж ти, частина тебе. І ти оддаси за те мертве рядно? Нію!

КОРНІЙ. Ну, це ти... То не мертве... І то частина мене... А, Боже, Боже!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Синочку, ось утрюх благаємо тебе... Хіба ж тобі таки так важко? Ну, подумай же хоч сам: шматок полотна, фарби — і живе творіння, дитина твоя...

РИТА (підносячи Лесика до Корпія). Обніми тата, попрохай його, Лесику, попрохай... Потягни за вуса... Посміхнись до нього... Дивись, як він посміхається до тебе, якби він знав, що ти присуджуєш його на смерть!

КОРНІЙ. Ну що ти їм скажеш! Видумали собі смерть, і маєш... "На смерть". Яка смерть? Ніякої смерті нема й не буде! Правда, моє медвежатко? Правда, моє дитинча хороше? Ніякої смерті, будеш вели-и-кий, великий, виростеш, будеш малювати... Посміхається... Будеш? Га? Як слабенько кривить губки... Змінився все-таки. От рисочка нова... Не дам, не дам тобі, моє бідне, померти... Мій Лесик не помре, ні-ні, тато не дасть. Правда? Тато такий великий, його Медведем звать, він нікому, навіть смерті, Лесика не дасть. От маєш... причепилась до мого хлопчика... Вимучила його, малюсінького, беззахисного... Он рисочки нові йому намалювала... Зовсім нові... (Пильно вдивляється й далі говорить уже неухважніше, майже машинально). Рисочки цілком інші. От одна... І губки... І носик... Бідного хлопчика. (Озирає схилену Риту й Лесика). І у мами...

Рита подивляється на Ганну Семенівну, яка відповідає їй підбадьорюючим, задоволеним поглядом і хитанням голови.

КОРНІЙ. Зовсім нові рисочки... І не такі... не такі... Гм! Зовсім не такі... а... Ну да... От тут...

Безумовної (Схоплюється й біжить до полотна, піднімає покривало й дивиться).

РИТА (стрепенувшись, перекидається повним одчаю поглядом з Ганною Семенівною). Корнію!!

КОРНІЙ. Зараз, зараз... Я одну хвилиночку. Одну хвилиночку... Моментально... Так-так... Зовсім не так... Зараз, зараз... (Хапливо бере з столу палітру й щіточку). Зовсім не так... Зараз, голубко, зараз... Ми все це зробимо... я тільки... Все буде добре... (Поспішно мішає фарби. Біжить до Лесика, вдивляється, одмахуючись од Ганни Семенівни й Рити, які тягнуть його).

РИТА. Корнію!!! Я тобі говорю, схаменись!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Сину! Та зглянься ж ти, хіба ж тепер час?..

КОРНІЙ. Зараз, зараз... Ну, хвилиночку... Моментально... Отут... Ну, безумовно. Ах, зовсім це не те!.. (Біжить до полотна, зупиняється, дивиться з одчаєм). Не теї Зовсім не теї Все к чорту! (Кудовчить волосся).

РИТА. Корнію! Іди сюди.

КОРНІЙ. Ах, дайте мені спокій! Ну що там? Ну, не можна ж так! Ну, добре, я знаю, Лесик хворий... Дайте ж мені... Не можна ж так! (Одходить од полотна, вдивляється. Біжить до дитини).

РИТА (сильно хапає його, притягує до дитини). Це хто? Говори!

КОРНІЙ (здивовано). Що ти. Рито?

РИТА. Я тебе питаю, хто це? Син твій?

КОРНІЙ. Рито!

РИТА (беручи його руку, прикладає до лица дитини). Чуєш?

Дитина починає, плакати.

КОРНІЙ. Ти йому боляче зробила!

РИТА (жагуче, гнівно). Ні, ти йому боляче робиш! Ти його вбиваєш. Чуєш ти? Дитина помре. Помре! Але я тебе загризу тоді! Задушу власними руками! Май це на увазі.

КОРНІЙ (в одчаю). Рито. Рито... От єсть... Ну, добре, ну, заспокойся, я подумаю... (Дитина плаче). Тш-ш... Цить, Лесику, цить, мій малесенький... Все буде добре... Все... все... (Чмокає, дитина змовкає. Карній понуро задумується, дивлячись на нього).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Сину! Ну, хіба ж таки можна бути таким? Ну, нехай собі там малюєш, але ж де ж таки видано, щоб рідну дитину зневажати через те, що... мистецтво... Мистецтво, сину, не дасть тобі того, що жива людина.

РИТА. Корнію. Говори: продаєш?

Корній глибоко зітхає. Мовчить. Тихо робить рукою дитині забавку.

РИТА. Корнію!..

КОРНІЙ (знову зітхає. Стає на коліна перед дитиною й з любов'ю дивиться на неї). Не знаю... Подожди трохи.

РИТА. Не можна ждати. Сьогодні ж треба...

Стук у двері, і зараз же входить СНІЖИНКА.

Немов схаменувшись, у порога зупиняється.

СНІЖИНКА. Ах, вибачайте, я думала...

РИТА (раптом дико й люто схопившись, робить рух. неначе збирається стрибнути на неї. Різко). Вам чого?

Корній встає й озирається.

СНІЖИНКА (здивовано посміхається). Що з вами? Ви, дійсно, як пантера, готові кинутись на мене. Я прийшла на хвилинку спитати: чи Білий Медвідь виїжджає, бо тоді ательє хоче взяти

Клара. Але я бачу... (З посмішкою повертається йти).

КОРНІЙ. Моє ательє?

РИТА. Клара може брати. Ми їдемо.

КОРНІЙ (здивовано). От маєш! Моє ательє... З якої речі? От єсть!

РИТА. Ти ж не будеш лишати його за собою.

КОРНІЙ. А, Боже... (Кудовчить волосся). Та хіба... Та я не знаю, чи ми поїдемо ще. Я не знаю. От! (До Сніжинки). Хай Клара не сподівається.

С н і ж н и к а. А я вже думала...

РИТА. Клара може сподіватись. Так і скажіть їй.

КОРНІЙ. А, Рито, так же не можна... Ательє моє, я в ньому роблю... А, маєш... Чи поїду, чи ні, а ательє... (До Сніжинки). Хай шукає інше. От єсть...

РИТА (чітко і глухо). Так?

КОРНІЙ. Безумовно... Що ти за мене, справді, той... Я сам знаю... Я за тебе не рішаю...

СНІЖИНКА. Так я й скажу. (З посмішкою граціозно вислизає з кімнати).

РИТА. Так, значить, ти не продаєш картини?! Корпію! Гляди! Продаєш чи ні?

КОРНІЙ. Рито... Не можна ж так зразу.

РИТА. Ні, тільки зразу! Ні?.. Ні?.. (Дрижить вся). Добре... (Кладе дитину на канапу). Візьміть, мамо, Лесика. (До Корпія). Чудесно. Тобі, розуміється, більше хотілося б з цією проституткою...

КОРНІЙ (скривившись). Рито, Рито...

РИТА. А що? Ні? Всякій проститутці сім'я гидка... Ну, добре!.. (Біжить до стіни, здимає пальто, капелюх, одягається). Тебе душить сім'я? Тобі дорожше полотно і Сніжинка? Так? Ти думаєш, що я буду твій "очаг" берегти? На, маєш, я тобі тепер покажу! Слухай, от тобі заявляю: ти не хочеш піддержувати сім'ї, і я не хочу. Ти живеш для себе, і я буду. Хай Лесик помирає, мені все одно. Я не можу сидіти над ним і дивитись на те, як він гине. Я буду теж жити. Поки ти не згодишся продати картини, ти мене не побачиш в сім'ї. Чуєш?

ГАННА СЕМЕНІВНА (тривожно). Рито, що ви таке задумали?

РИТА. Мамо! Я говорю серйозно. Хочете — бережіть Лесика, хочете — ні, я тепер пальцем не вдарю, хоч би зі мною... (Люто зціплює зуби. До Корпія). Ти продаєш картину? Говори!

КОРНІЙ (уперто). Рито, не безумствуй.

РИТА. Ні?! Я тебе питаю: ні?

КОРНІЙ (на злість уперто). Ні!

РИТА. Ну, так прощай!! (Вибігає).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Рито!! Господи, що ж це діється? Сину, ради Бога, що ти робиш?! (Дитина починає плакати).

КОРНІЙ (стає на коліна й починає потішати її, цмокаючи і примовляючи). Цить, моє хороше, цить, дитинко, цить, хлопчик мій білесенький. Мама твоя — дика, безумна, але вона вернеться.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Сину! Скажи ж, що ти собі думаєш?

КОРНІЙ (холодно, уперто). Нічого, мамо... Лесик видужає... Вона завтра прийде... Цить, моє покинуте бідне медвежатко... Цить, моє життя, цить! (Дитина плаче. Підводиться, хапає себе за гриву й поводить з мукою головою). Ах, свинство ж яке. Боже мій...

З а в і с а

ДІЯ ДРУГА

Артистичне кабаре, поділене надвоє колонами. В другій, задній половині видно стойку з пляшками, закусками і т. п. За столиками публіка. Глухий гомін балачок, музики і сміху. В першій половині ряд столиків. Передні порожні. За задніми сидять дві групи. В першій позаду: МІГУЕЛЕС, БЛЕК, дівчина з білим боа, тихо балакають.

В другій попереду: КАРДИНАЛ — поважний суб'єкт, з довгим волоссям, немолодий, одягнений з претензією на оригінальність; Л е м о в ь е — гарний юнак з похмурим лицем: МІМІ —

гарненька "модель"; САФО — жвава, непосидлива. Побіля крутяться гарсони.

САФО. Гарсон! Гарсон! Прошу жовтого лікеру на рахунок цього пана. (Показує на Кардинала). КАРДИНАЛ (поважно). Дитино! Не вводь в блуд одного з малих цих! А ти, сину мій, не подавай, бо ризикуєш своєю кишенею одповідати перед хазяїном. Істинно говорю тобі, Сафо: лукаву й жадну душу маєш...

САФО. Ха-ха-ха! Ти сьогодні, мій старенький, в чудовому настрою. Я беру з собою сьогодні на ніч Мімі, бо мій Кардинал удушить мене проповіддю до ранку. (Жалібно). Старе-енький, я питки хочу, фі, соромся, скупердяго!

КАРДИНАЛ. Дитино, сказано: аз прийду, і нап'єтєся. Чекай, прийде Еміль... і...

Хутко входить ШТІФ, худенький, вузьколиций, худий, сіруватий.

ШТІФ. Bonjour, messieurs — dames![12] A! Servus![13] Два Аякси!.. Ся маєте? Servus, Кардинал! (Тоненьким голоском до Мімі). Мі-мі! (З Софо ручкається сильно, бурно. Ляскає по спині Лемоньє, що хмуро удсувається). Гарсон! Вос! Раз-два! (Вішає пальто на вішалку). Мої панове! Я весь горю! О, не коханням, не цим святим і... і чудовим вогнем. (Позирає на Лемоньє).

КАРДИНАЛ. А грішним і низьким голодом.

ШТІФ. О, ні! Сьогодні я снідав. Ні, щось інше з'їдає мою душу. Уявіть собі, кого я тільки що бачив?

САФО. Жовту Гарбієль!

ШТІФ (зневажливо кривить губи). Пфе! Я про неї й забув думати. Мулена з Чорною Пантерою.

САФО. О-ля! Де? Коли?

КАРДИНАЛ. Дитинко, не хвилюйся, все можливо на цім вередливім світі.

ШТІФ. Знаєте, де вони були ці дні, як вона так трагічно кинула свого Медведя?

МІГУЕЛЕС (встає й підходить. Гаряче). Ви бачили сеньйору Каневич?

ШТІФ. Так, сеньйоре, я бачив сеньйору Каневич з сеньйором Муленом.

САФО. Значить, вона вже тепер його amie[14]? О, бідний Білий Медвідь! Він такий симпатичний!

ШТІФ. О-ля! Це ще невідомо, хто бідний! В тому-то й трагедія нашого бідного Мулена! Уявіть собі: вона вже третій день живе на його гроші, найняв їй на Grands Boulevards[15] квартиру, їздить на автомобілях і... (піднімає палець догори) і... ще ні одного поцілунку! Ха-ха-ха.

САФО (з щирим жалем). О, бідний!.. та як же вона так сміє!

КАРДИНАЛ. Дитинко, не хвилюйся, все можливо. Ну?

ШТІФ. Ну, і що вам більше! Хіба це не трагедія? Мулен — і такі видатки! От влопався... Ха-ха-ха! Якби ви його бачили! От запалила! Очі горять, сам аж схуд... Двісті франків за два дні... Сам казав...

ЛЕМОНЬЄ. Мерзота! І тут підрахував.

ШТІФ. О, Мулен скрізь, mon vieux[16], підраховує! Двісті франків! На, це Мулен тепер мусить чимсь одплатити.

МІГУЕЛЕС. А ви звідки знаєте, що ні одного поцілунку? Хіба вони не разом живуть?

ШТІФ. О, ні! Він казав, що вона чогось жде. Взагалі, я вам скажу, мої панове, це надзвичайно пікантна історія. Як розказував мені Мулен, це щось екстравагантне. Це любов якоїсь дикунки. Вона то обіцяє йому неземні блага, то сміється з його; то рветься, то сидить як камінь. Потім схоплюється, велить везти себе в шантани, регочеться, робить скандали. Але це... о, в цьому і є трагедія нашого Мулена, це його найбільш притягає до неї! Ха-ха-ха! Ох, натягне вона великого носа старому Мулену. Але ж я буду радий. Ото!

Мігуелес стріпується й одходить до свого столика.

ЛЕМОНЬЄ. Через що ж Мулен вам все це розказував?

ШТІФ. О, ми з ним близькі приятелі! Мій добрий Мулен... О! Ще як він був простим репортером,

ми з ним зналися.

САФО. Ах, я хотіла б ще раз побачити цю дикунку! Вона дуже гарна! Правда, старенький! Ти б у неї закохався!

КАРДИНАЛ. Досить з мене і цивілізованої. Я вже... (Змовкає).

Входить К о р и і й, похмурий. Озирається, ніби кого шукає, киває всім головою, роздягається й сідає окремо за передвій столик.

КОРНІЙ (голосно до Мігуелеса). Мігуелес, Сніжинки ще не було тут? Не бачили?

МІГУЕЛЕС. Ні, не було. Вона має зараз прийти.

КОРНІЙ. Ага... Дякую... (Задумливо тарабанить пальцями по столику).

ШТІФ (до Мігуелеса). Eh bien, mon ami[17], як же там з Салоном? Прийнуть вас?

МІГУЕЛЕС. Я з Салоном нічого спільного не маю! Хапуги й чиновники! Їм би виставку свинячих окороків робити, а не мистецтва. Товстопузі буржуа!

ШТІФ. Ха-ха-ха!

КАРДИНАЛ. А вашу. Блек, роботу візьмуть?

БЛЕК. Сподіваюсь.

КАРДИНАЛ. Чудесні люди. Знавці мистецтва.

Штіф і Сафо сміються.

МІГУЕЛЕС. А ти не підмазував Сербена? Ні?

БЛЕК (безрухомо-спокійно). Підмазував.

МІГУЕЛЕС (палко). Ну? І вони — чудесні люди?

БЛЕК. На цей раз для мене чудесні.

Мімі весь час обережно, але неодступно, ніжно кокетуючи, зачіпала Лемоньє, часом щось шепочучи.

ЛЕМОНЬЄ (раптом підводячись, до неї хмуро). Ходім.

МІМІ (охоче, хутко встаючи, до всіх). Adieu!

САФО. Ти куди?

МІМІ (скромно). Ми підем прогулятись.

Лемоньє, оглядаючись, ні ва кого не дивиться.

КАРДИНАЛ (до нього). О, хмурий юначе, куди веде тебе твоя понура душа? Чому покидаєш нас в самоті?

ЛЕМОНЬЄ (беручи під руку Мімі). Adieu! (Виходять).

САФО. Ну й Мімі! Ах, каналія, як вона вміє це робити! О ви, чоловіки! От уже й утішився... На!

КАРДИНАЛ. Дитинко! Він артист. Всяка краса йому близька й утішна.

ШТІФ. Ха-ха-ха. О, ця потішить!

Входять СНІЖИНКА і Я в с о н.

СНІЖИНКА (злегка в такт похитуючись, на ходу наспівує):

Si voulez de l'amour,
Depechez vous to uj ours.
O-la-la la-la la-la-la[18].

А, святійший Кардинале! Ви вже на своєму місці з прекрасною Сафо? Servus! Сеньйор і сер

також? (Кидає погляд на Корпія). А де ж Каміль, Доден, Варсавія? Де ж поет наш? (Здоровкається).

За нею Явсон з люлькою в зубах.

КАРДИНАЛ. Сьогодні наша братська обитель буде пустувати. Наші орли полетіли на бал "незалежних новаторів". Helas[19]!

СНІЖИНКА. Ах, бал "незалежних новаторів", це — виставка неестетичної естетики й огидної краси? Фі, я їм руки не подам. (Гарсону). Мені на той столик (хитає на стіл Корнія) blanche[20]... Янсоне, я думаю, ви не будете нудитись в суспільстві шановних колег моїх? Tres bien[21]! Я маю дещо сказати нашому Білому Медведю.

Янсон мовчки вклоняється й сідає біля Штіфа.

БЛЕК (голосно). Панове! Хто хоче чути поему нашої поетеси? (Показує на дівчину в білім боа). САФО. О, я, я! (Схоплюється).

КАРДИНАЛ. Поему нашої поетеси? О, який сюрприз! Ми слухаємо всіма вухами наших душ! На стіл! На стіл! Стіл для поетеси!

БЛЕК. Заспокойтесь. Поетеса сьогодні хоче читати для вибраних. Хто хоче бути вибраним?

КАРДИНАЛ, САФО, ШТІФ. Я, я, я!

БЛЕК. В такому разі приклоніть вуха душ ваших до нашого столика.

КАРДИНАЛ. О, з великим раюванням! Я зарані переношусь в надземні сфери краси й поезії. (Всі переходять на той стіл, за ними спокійно Янсон. Поетеса починає тихо читати).

Тим часом Сніжинка підходить до Корнія, кладе йому руку на плече й тихо говорить:

— Добрий вечір, сумний Медведю!

КОРНІЙ (виходячи з задуми). А, добрий вечір... Сідайте... Я, знаєте, той... трохи задумався. Ви давно прийшли?

СНІЖИНКА. Ні, зараз оце... (Сідає проти нього). Ну, як ся маєте? Цілий день вас не бачила. Що нового?

КОРНІЙ. Нічого... Що ж може бути нового.

СНІЖИНКА. Як Лесику?

КОРНІЙ. Сьогодні лучче... Далеко лучче. Не плаче... Жар менше... Лучче. Що лучче... то лучче, то правда. То правда...

СНІЖИНКА. А про Риту нічого не знаєте?

КОРНІЙ. Ні, не знаю... Не знаю нічого. Не знаю... Що ж, з Ритою кінець. Це — ясна.. Тільки все-таки їй треба було б якось, той... якось це інакше. Так мені здається... Занадто вона гаряча... дика... самолюбива.

СНІЖИНКА. Ви каєтесь?

КОРНІЙ. Я не каюсь. Ні... Що ж? Тут дві сили... стукнулись... Так мені здається... Каятись нема чого. Лесику лучче... Тільки все-таки... той... все-таки... якось це не так. Я знаю, вона пішла до Мулена.

СНІЖИНКА. Ви ревнуєте? Ха-ха-ха! Ну, розуміється, до Мулена, а ви думали куди? А потім піде до другого. А ви мали її за таку святу? О, такі швидше котяться. Святість — найслабша перепона, вона. занадто напружена, мій бідний, Медведю! Святість легше всього рветься... Ха-ха-ха! О, бідний, покинутий муж сидить, сумує, колихає дитинку й гіркі сльози ллє. Бідний, бідний! Ні, я певна, що ви повісилися б, якби Лесик помер. Правда?

КОРНІЙ. Тут, Сніжинко, мало смішного. Тут, бачите... Не вмію я вам сказати... тут...

СНІЖИНКА (гаряче-злісно). Тут тільки смішної Ви хто: артист, творець краси чи фабрикант дітей? Хто?

КОРНІЙ. Е, все можна говорити. Тут, Сніжинко, не те. Тут...

СНІЖИНКА. Ні, тут тільки те! Артист є жрець, артист — весь краса повинен бути, весь!

Пелюшки, горшечки, колиски — це не його. справа! Двом богам не служать! Хто хоче бути великим артистом, той не повинен бруднити себе. Ну що з того, що помре ваш Лесик? Будемо говорити, нарешті, прямо. Що з того? Ну, не стане на світі шматочка м'яса, яке кричить, робить неестетичні штуки і... і в'яже людей. А замість того ви стаєте вільним, легким, ви всі сили дасте тому, що вічно, що вище м'яса! Так-так, Медведю, гарний і бідний! Краса вічна. Ну, подумайте самі об'єктивно, холодно: не правду я кажу?

КОРНІЙ. А, маєш. Подумайте. Та хіба тільки треба додумать, щоб усе добре було? А тут (б'є себе в груди) подумаєш? Єсть тут щось, і ніякі думання нічого не допоможуть... Маєш... І ті також говорять: Подумай. Ну, і думаю, ну, і що? От і єсть. А те, що тут ніяких дум, не розуміє. От і вже. Подумай... А Боже, Боже! (Сильно зачісує руками волосся назад).

СНІЖИНКА (якийсь мент мовчить. З усмішкою). Так... Значить, ви — не артист. Я помилилась. Я думала, що в вас велика сила і ви дасте щось надзвичайне. А що ви дали досі? Нічого. Декілька малюнків, які зараз же й продали, бо у Лесика пелюшок не було, бо Лесика було холодно і треба було дров купити, бо Рита ослабла, і треба було касторки купувати, ба.. А! Феї Артист з голови до ніг, од мозку до серця мусить бути красою, коли хоче не малюнки дати, а красу, велику й вічну! От що, мій Медведю! Сім'я — це дикі, темні інстинкти, це звіряче, а краса — в чисто людському. Чуєте, Медведю?

КОРНІЙ. А-а, все можна сказати, все... Та що з того? Може, й так. Тільки ви все-таки... не так. Що таке краса? Що таке людське? А... все можна сказати. Все, Сніжинко, можна сказати... Так-так. А що я не дав нічого, то правда, е-е, правда... Але дам. Сніжинко, дам!

СНІЖИНКА. Не дасте.

КОРНІЙ (стукає кулаком по столі). Дам!

СНІЖИНКА. Не дасте.

Підскакує гарсон:

— Месьє?

КОРНІЙ (здивовано). Я... нічого. А проте... Дайте мені... пляшку коньяку і дві чарки.

Найміцнішого.

СНІЖИНКА. Може, не треба. Медведю?

КОРНІЙ. Не треба? Ні, давайте... Треба. (Гарсон біжить до стойки і зараз же приносить). Дам, Сніжинко! Мушу дати, бо розірве мене те, що от тут... (Показує на груди). Мушу. От і єсть. Хочу не хочу, а мушу.

СНІЖИНКА. О-ля! Так вам і дозволять!

КОРНІЙ. На, маєш! Хто мені не дозволить?

СНІЖИНКА." Священний очаг сім'ї ", пелюшки, Медведю!

КОРНІЙ. Ні, цього не буде... Це мусить якимось інакше. От хай все це якимось... той... І вже інакше... Так неможливо. А, ні, так уже далі неможливо! Або хай вона теж заробля, або десь Лесика дати... Я не знаю, а. Боже, я нічого не знаю ще, як там, але так неможливо далі. От і вже. (З мукою). Сніжинко, вірите, мене душить отут (показує на груди), я не можу! От не можу, та й усе. Я мушу щось дати... Я вже мушу! Я не можу дрібничок... От це полотно, я хотів дати щось таке, що мусить... що віки життя мусить пронизати одною ниткою. Розумієте, Сніжинко, провести нитку через усе життя, як бублики нанизати на неї те, що у всіх віках було й буде. От так його понизати, та й уже. Ну, і от... Дрібниця — триста-чотириста франків, і все к чорту. І вже маєш... Нема нічого... І от єсть тобі... А, Боже!

СНІЖИНКА (наспівує):

Si voulez de l'amour,
Depechez vous toujours.

Ні, Медведю, нічого ви не дасте. Малюйте пелюшки, єдине вам зосталось; товстенькі буржуазии будуть купувати й вішати над колицками своїх товстеньких бебе!.. Ха-ха-ха! Закиньте вічне, воно не має ніякого відношення до буржуазок. Зате матимете батистові пелюшки для Лесика. Ну, наливайте, вип'ємо за батистові пелюшки! Ха-ха-ха!

КОРНІЙ. Ні, за вічне... Сніжинко. (Наливне).

СНІЖИНКА. Ну, а признайтеся, болить серце за кігтями Пантери? Га? Признайтеся.

КОРНІЙ. Пийте, Сніжинко. І не смійтеся з мене... Ви дуже гарна, а коли смієтесь з цього, то не гарно. Вибачте... але правда.

СНІЖИНКА. О? Я гарна? Ви думаєте?

КОРНІЙ. Дуже гарна. В вас пірнути можна...

СНІЖИНКА. Чом же ви не пірнаєте?

КОРНІЙ. Е, Сніжинко... Ну, за вічне! (П'є).

СНІЖИНКА. Ні, відповідайте. Я хочу знати.

КОРНІЙ. Пийте краще. Не все треба знати...

СНІЖИНКА. Пелюшки не пускають?

КОРНІЙ. Не треба сміятись... Не треба. Сніжинко. В пелюшках теж краса. Ах, краса, краса і в них... Е, наливаймо ще! Все одно, як той казав... Тільки не смійтеся.

СНІЖИНКА. А я хочу з вас сміятись! Хочу сміятись до.. сліз. Медведю! Чуєте, до сліз! І знаєте через що? Сказати? Га? Сказати? (Хвилюється). Ну що ж, і скажу! Через те. Медведю, що... що люблю вас. Чуєте, люблю... О, ви червонієте?... Так-так, люблю. Але не так, як... Ні, я не буду про неї говорити. Чуєте? Я не буду про "аеї" говорити. Я люблю вас так, що ви дасте дійсну красу. Я красою оточу, нашу любов, такою красою, що з-під ваших рук може вилитись тільки краса. Чуєте, мій великий Білий Медведю? Але для моєї любові треба бути вільним, моя любов не в'яже і не знає зв'язаних, моя любов — тільки любов. Чуєте, Медведю? Хочете випити за мою любов? Хочете? (Хвилюється).

КОРНІЙ. Сніжинко. А, Боже! От єсть... Сніжинко, лучче мовчіть, бо вийде не краса, а... Це все не так. І не те...

СНІЖИНКА. Чому не говорити про це?

КОРНІЙ. Не треба... Не зараз... Я нічого не знаю... Де... вона?! (Стукає кулаком по столі).

СНІЖИНКА (глухо). Вона з Муленом.

К о р в і й. А, з Муленом!.. Вона з Муленом. Розуміється, вона з Муленом.

С н і ж и и к а. Ви її любите?

КОРНІЙ. А я знаю, чи я люблю її, чи ненавиджу? Я знаю? Вона здушила мене, от що я знаю! От це я знаю...

Коло другого столу часто чуються викрики захоплення, тихе читання поетеси.

СНІЖИНКА. Хто сильний, той все з себе може скинути.

КОРНІЙ. О, не все... А, вибачайте, не все. Віків з себе не скинеш... Ха! А Лесик і Пантера — віки. Розумієте, Сніжинко? Ні? А, бо ви — Сніжинка. Ха-ха-ха! Ну, вип'ємо за віки, коли так, і за...

Сніжинку, і за красу, і за... за... Пийте, Сніжинко. За Пантеру не хочете? Ха-ха, о, вона — справжня Пантера! Ну та нічого. А, нічого... (П'є, наливає, знов п'є).

СНІЖИНКА (раптом ненатурально регоче). Ха-ха-ха! А ви й повірили, що я вас люблю? Невже повірили? Правда?

КОРНІЙ (просто). Повірів.

СНІЖИНКА. Ха-ха-ха! Одначе, самовпевнений же ви! Як легко повірили. Та за що ж би я вас любила? Га? Ха-ха-ха! Ах ви, простодушний Медведю! Чистий Мед-відь — так і повірив... Ха-ха-ха! О, голубе, щоб Сніжинка полюбила, треба щось для того мати, треба щось Сніжинці за те дати. Бачите Янсона? Ану, спитайте його, що йому дала Сніжинка за те, що він дає? Ану! О, Янсон розуміє красу, навіть красу страждання... Ха-ха-ха! А він так одразу й повірив... І навіть просить не говорити про це. Думкою боїться зрадити. Ха-ха-ха!

КОРНІЙ. Значить, помилився... Ви досить щиро говорили. Ну, помилився...

В цей мент чується дзвінкий жіночий голос за колонами й хутко входить Рита, багато одягнена, в модному капелюсі, з блискучими очима, різкими, піднятими рухами. До МУЛЕН а, що йде за нею:

РИТА. Ну, швидше! Я замерзла... Вина і всього... О, тут вже... А! І Білий Медвідь єсть із білою Сніжинкою? Яка поезія! Месьє Мулен, ви не соромтесь, тут всі свої. Ми сядемо тут? Чудесно... Швидше вина. Гарсон! Вина!

КОРНІЙ (зразу напружившись, побачивши Риту, сідає так щоб видно було Риту. Голосно до Сніжинки). Ну, так за вічне, Сніжинко! (П'є).

РИТА. Ха-ха-ха! Мулен! А ми за мент! Правда?

МУЛЕН (розглядаючись, теж піднято). О, чого? І ми за вічне можемо випити! (Ввічливо вклоняється Сніжинці й Корнієві, ті недбало хитають йому головою).

РИТА. Ні, хочу за мент! Тільки за мент. Правда, Білий Медведю? Чи ти мене вже й не пізнаєш? Давно не бачились, може, й забув уже? Добрий вечір! Це ж я — жінка твоя.

К о р н і й. Добрий вечір!

РИТА. Як же там твоє велике полотно?

КОРНІЙ. Чудесно... Моє полотно чудесно стоїть.

РИТА (з натиском). Стоїть?

КОРНІЙ. Стоїть.

РИТА. Ага! А ти собі тут?

КОРНІЙ. А я собі тут.

РИТА. Ха-ха-ха! Ну, значить, все в незмінному стані... Чудесної Ми, значить, сучасні супруги! Ха-ха-ха! От це я розумію. (Видно, тяжко питати, з зусиллям). Ну, а як він називається? Ах, Лесик, ну, так, Лесик? Як же там наш Лесик? Га? (Дуже швидко, до гарсона). А, вино... Це яке? Фі, я цього не хочу, я не люблю... Не звикла... А це? Ага, це добре. Ну, Медведю, як же син наш, га?

КОРНІЙ. Піди подивись...

РИТА. Ніколи, голубчику... Сьогодні ще маю в "Chat noir"[22] їхати, а завтра теж цілий день зайнятий. (До Мулена). Правда, милий? Може, ви. Сніжинко, знаєте? Хоч вас і не цікавлять такі дрібниці, але ви тепер, мабуть, ближче стоїте до них і знаєте?

Сніжинка. О, розуміється, знаю. Я тільки що од Лесика... Він себе чудово почуває... Зараз так сміялася з ним... Ніяк не хотів пускати мене...

РИТА (хрипло). Хіба?.. (Прожогом наливає шклянку вина й випиває). О, значить, усе добре... Ну, і чудесно! Ха-ха-ха! І нам чудесно. (До Мулена). Що ти, мій старенький, так сидиш, наче в гостях? Пий! Пий же, говорю! Плачу за все!

МУЛЕН. Рито, і тут буде те саме, що вчора?.. Ха-ха-ха!

РИТА. А що вчора? А хіба вчора погано було? Ха! Я вчора одному цікавому добродію, такому, як, наприклад, от цей (повертається до Штіфа, що цікаво підійшов), пляшкою голову погладила...

(До Штіфа). Може, хочете спробувати? Чудесно виходить!

ШТІФ. О, дякую, я не цікавий до таких експериментів.

РИТА (до Сніжинки). Так, кажете, наша дитина... ха-ха-ха... гарно себе почуває?

СНІЖИНКА. Пречудово! Такий веселий, свіжий, я його давно таким не знаю. Білий Медвідь хоче навіть писати його й мене... Вашу фігуру витерти й замінити моєю...

РИТА (гостро-дико до Корнія). Правда?!!

КОРНІЙ. А, маєш!.. Ні. Сніжинка жартує...

СНІЖИНКА. Але це чудесна ідея! Ха-ха-ха!

РИТА (мовчки, тяжко дихаючи, дивиться на Сніжинку. Тихо-хрипло). Сніжинка дуже весело жартує. Але... (Круто одвертається до Мулена). Ну що, правда, тут весело? А бач, не хотів іти! Насилу затила сюди... Тут так весело жартують, так затишно... Ну, чом же не п'єш? Пий!.. Фу, душно як! Треба роздягатись.

Встає, роздягається й вішає пальто на колону. Після того прибирається проти дзеркала.
МУЛЕН (до Штіфа). Ти думаєш, я знаю... Це вино знає, де воно, що воно? Так само я знаю... Ця жінка вміє закрутити голову... О, вона вміє! Але все одно! Ха-ха-ха! Ти дивуєшся? О, я сам себе не впізнаю. Мулен здурів, і більше нічого! Пий. (П'є).

ШТІФ. За жінку, яка вміє закрутити! (П'є).

РИТА (підходячи до столу). А! Мій старенький часу не гає! Але чому так пусто сьогодні тут? Де ж сім'я артистів?

ШТІФ. Сім'я артистів, мадам, на балу "незалежних новаторів".

РИТА. А це що за категорія? Яке новаторство ще заводять? Може, щоб чоловіки родили дітей, а жінки жили з коханками?

ШТІФ. Ха-ха-ха! О, я був би першим ворогом таких "новотворів".

РИТА. А чому ти сидять там? Сер Блек, Мігуелес! Ідіть сюди. І ви. Кардинал. Ідіть до гурту, веселіше буде. І дам ваших кличте. Це — ваші amies? Чудесно! Тут жон немає, всі ми amies. Правда, Мулен? Ха-ха-ха! А ти боявся йти сюди, думав, що я до мужа побіжу. Ну, от мій муж, ну і що ж? Біжу? Га? Ха-ха-ха! Ми сучасні супруги! Ну що ж ви. Влек, Мігуелес? Не хочете?

Ті встають і нерішуче переходять на цей стіл.

РИТА. От і чудово. Ви ще п'єте? Пийте, Мулен платить. Власне, не Мулен, а я, бо те, що він зараз платить, я потім одплачу. Правда, Мулен? Скільки я тобі вже винна? Рахунок ведеш? Ну, і веди...

МУЛЕН. А розуміється, веду. Всяк своє веде! Пийте, панове! Чорна Пантера всіх нас частує. Ха-ха-ха! Штіфе, пий!

РИТА (до Корнія й Сніжинки). А ви чого ж? Не хочете? Мулен, я хочу танцювати! Скажи, щоб прийшли сюди музики.

МУЛЕН (схоплюючись в п'яному захваті). Музики? Тут?

РИТА. А де ж? Я хочу танцювати танок апашів[23]. З тобою! Хочеш?

МУЛЕН. Розуміється, хочу! Ха-ха-ха! Гарсон! Музиків сюди. Хутко! Ми будемо танцювати танок апашів з Чорною Пантерою. О-ля! Геть столи! Панове, пересідайте на другі столи, середина вільна мусить бути. Штіфе, помагай!

Видко, як гарсон говорить щось хазяїну, той стискує плечима, відповідає, і гарсон біжить у другий кінець кабаре. Через якийсь час веде музиків. Публіка починає підходити наперед і зазірати крізь колони.

РИТА (на Мулена). Ач як розходився! Ха-ха-ха! Мігуелес, що ви на мене так дивитесь? Га? МІГУЕЛЕС (серйозно). Я не впізнаю сеньйору.

РИТА. Чому? Весела? О, я вмію бути дуже веселою. Може, хочете зо мною танок апашів станцювати?

МІГУЕЛЕС. Дякую, я не вмію.

РИТА. Шкода. У вас постать дуже хороша для цього танку. Ви його не вмієте? А я вмію. О, чудовий танок! О, і музики вже йдуть. Мулен, на середину.

КОРНІЙ (весь час п'є і стає хмурнішим і хмурнішим. Раптом не видержує й голосно говорить). Запніть завісу.

РИТА (хутко в його бік). Що? А ви хто такий? Яке вам діло? Не подобається, можете забиратись. Не сміть запинати! Я хочу танцювати! Прошу всіх, все кафе, весь Париж! Чорна Пантера, коханка Мулена, буде танцювати танок... (До Мулена). Ха-ха-ха! А мес'є Мулен уже й просіяв? О, ні, я ще не коханка і не ашіє мес'є Мулена! Я — жона артиста Корнія Евневича. Voilà! Ось — мій муж. А я жона його, буду зараз танцювати танок апашів. Ну? Музики готові?

Голос од музиків:

— Готові!

Публіка товпиться крізь колони. Сніжинка щось говорить Корнієві, але той понуро дивиться на Риту..

РИТА. Ну, Мулен, починаємо?

МУЛЕН. Я весь тут.

РИТА (плескає в долоні музикам). Алло!

Музики грають. Рита й Мулен танцюють. Дедалі то з більшим запалом, якоюсь дикою, п'яною жагою і майстерством.

СНІЖИНКА (захоплено встає й жадно слідкує. До Корнія). Вона гарна. Медведю! Вона страшно гарна! Рита. Швидше, музики!

Корній п'є, але не зводить очей з Рити. Кулаки його машинально стискаються. Він то схопиться, то знов сяде. І знов п'є чарку за чаркою.

РИТА. Фу, годі!.. (Важко дихаючи, підбігає до Корнія). Ну що? Гарно танцювала? Га?

СНІЖИНКА. Чудово, Рито!!!

РИТА (не звертаючи на неї уваги). Ну? Не думав, що я можу, га? Ха-ха-ха! Думав, тільки пелюшки мити можу? Що ж ти мовчиш? Подобається, кажи?

Корній сильно ставить чарку на стіл, не відповідає.

РИТА. Ха-ха-ха! Обережно, чарку розіб'єш, двадцять сантиметрів коштує, не хватить заплатити. Ха-ха-ха! (Обходить). Мулене, дякую! О, дякую.. Ну що, Мігуелес, може, ви зо мною хочете? Ах, ви не вмієте! Ну, не треба... А публіки скільки. (До неї). Цікаво, правда? Ха-ха-ха! (Публіка розходиться, балакаючи).

ШТІФ. Ви чудово танцювали, це щось надзвичайне. У вас така пластика...

РИТА. Невже? Пластика? О, у мене пластика, ха-ха-ха!.. А ви не п'єте? Панове, мусите всі пити, бо буду сердита. Блек, пийте, я не хочу, щоб коло мене були тверезі очі! Мусите всі п'яні бути. БЛЕК. У п'яного, мадам, очі більш тверезі, ніж у тверезого.

РИТА. Все одно! Мулен... О, мій Мулен... які в тебе зараз чудові очі. Білий Медведю! Подивись, які очі у мес'є Мулена. Подивись. Мулен, покажи моєму мужу, які в тебе очі зараз... Масляні, жадні, ха-ха-ха! Такі і в мого мужа були колись... Що ви, панове, шепочетесь? Не вірите?

Спитайте у мого мужа. А Мулен все так же дивиться... Одурів, правда? Але чекай, ти ще рано дивишся... так. А це забув... (Виймає з-за корсажа карти). Хочеш грати?..

Мулен (з викликом). Хочу!

РИТА. А? Не боїшся вже?

МУЛЕН. Все одно. Чим швидше, тим краще! Давай!

РИТА. О? А я не хочу... Панове, хто хоче з нами в карти грати? У нас гарна гра. Ми граємо з Муленом на поцілунки. Кожний поцілунок мій коштує сто франків або одна ніч любові.. Але я на поцілунки тільки з моїм Муленом граю. Вже програла йому п'ять поцілунків, ще п'ять і... і... я твоя? Правда? Аміє, га? Ха-ха-ха! Чуєш, Білий Медведю? Хочеш грати з нами?.. Але, бідний, чим же ти гратимеш? Хіба полотном? Ха-ха! Ну, Мулен! Граймо! Панове, хто хоче? Мігуелес? Блек? Кардинал?

САФО. Я хочу грати!

РИТА. О? Чудесної Теж на поцілунки?

САФО. О, ні, я на гроші. Кардинал, я хочу грати.

МУЛЕН. Штіфе! Грай! Ставка — скільки хто хоче. Гра — штос.

Всі тихо між собою балакають. Підходить Янсон.

РИТА. Поцілунок на червоного короля. На тебе, Білий Медведю! Ха-ха-ха!

МУЛЕН. Ще хто?

ЯНСОН. На жирову кралю сто франків або один поцілунок.

СНІЖИНКА (схопившись вражено). Янсоне, це що?

ЯНСОН (спокійно). Краса виграє.

МУЛЕН. Ще хто?

САФО. І я на жирову кралю десять франків.

РИТА. Ого! Швидше, Мулене!

МУЛЕН. Ще хто? Нікого? Одчиняю колоду. (Дає направо й наліво).

САФО. Жирова краля! Програла!

МУЛЕН. Побита!

ЯНСОН (спокійно). Краса виграє.

РИТА. Ну, Білий Медведю? Хто кого: чи Мулен тебе, чи ти Мулена?

МУЛЕН. Раз-два. Раз-два. Червоний король. Побитий. Шість поцілунків! Прошу. Хто ставить?

КАРДИНАЛ (виймаючи гаманця). Гм! Я волів би, дитинко, щоб ти грала на поцілунки. (Дає гроші).

САФО. Он я-як? Ах, ти ж... Ну, чекай!

РИТА. Два зразу на червоного короля! Кінчать — так кінчать!

МУЛЕН (в захваті). Чудово! Ще хто?

ЯНСОН. Сто на жирову кралю.

САФО. Я десять на неї!

МУЛЕН. Чудово! Одчиняю колоду. Раз-два. Раз-два. Раз-два. Червоний король. Побитий. Вісім поцілунків!..

САФО. Далі ж, далі! Що за свинство!

МУЛЕН. Ах, далі... (Здає).

РИТА. Білий Медведю! Побиває тебе Мулен! Та що ти все п'єш? Ти б краще пограв! Га? Не хочеш? Останні два поцілунки ставлю... (В голосі мука і одчай завзяття). Прощайся. Ну?

Корній помалу встає й підходить до столу, заклавши руки в кишені.

МУЛЕН (з легкою тривоною, але й з викликом дивиться на нього). Месьє Корній хоче грати?

К о р н і й. Ні, хочу дивитись.

РИТА. Тільки дивитись?

САФО (незадоволено). Е, я не хочу грати, як так.

КАРДИНАЛ. То найкраще, дитинко, давай сюди гроші. То не наша гра.

МУЛЕН (до Рити). Ну? (Випиває склянку вина).

РИТА (встає. Глухо). Уже вісім? Більше ніхто не хоче грати?.. Ну, розуміється. Значить, зараз кінець?

Ну!.. Знаєте що, Мулене: або квит на все, або... кінець гри і... всьому. Хотите?

МУЛЕН (хвилюючись). На все квит чи тільки на поцілунки?

Рита. Ха-ха-ха! І тут торгується. Ні, за рукавички, що ви сьогодні купили, я вам зостанусь винна п'ять франків! Кінець або так, або так! Ну?

МУЛЕН. Добре. На червоного короля?

РИТА. На червоного короля!

МУЛЕН (здушено). Одчиняю колоду. Раз-два. Раз-два.

КОРНІЙ. Стійте. (Дуже хвилюється, хрипло). Ні, нічого... здавайте!

РИТА. Що ти хотів? Що ти хотів? Чекайте, Мулене! Що ж ти хотів, говори скоріше! Ну? Ну, що?

Ну, говори ж, ти!

КОРНІЙ. Нічого, далі...

РИТА (дико). А-а! Ну, так далі, Мулене, далі, швидше кидай подлого червоного дурня! Швидше ж, ну!.. Руки дрижать, — теж мужчина!

МУЛЕН (трясучись весь). Раз-два. Раз-два. (Всі напружено слідкують).

РИТА. Швидше! Швидше!

МУЛЕН. Червоний король! Побитий!

РИТА (тихо опускаючись на стілець). Ну, от і кінець. Побитий. (Заплющує очі й сидить як мертва). Тепер кінець.

КОРНІЙ (хрипло, голосно). Ну, а тепер весь квит на моє полотно... На полотно. Ну?

МУЛЕН (розтеряно). На полотно?

Рита хутко підіймається й напружено застигає.

КОРНІЙ. Так, на моє полотно. Не варте?.. Програю, ваше полотно і... Чорна Пантера. Виграю... моє полотно... і... Чорна Пантера.

РИТА (гордо). Чорна Пантера не програється! Я йду за Муленом. Ходім!

КОРНІЙ (тихо). Я не скінчив же... Я хотів сказати: " і Чорна Пантера буде вільною". Вона може й тоді піти з Муленом. (До Мулена). Ну? (Мулен вагається).

СНІЖИНКА (обурено). О, крамар паскудний! Та грайте ж!

МУЛЕН (з кривою посмішкою). Добре! На що ставите?

КОРНІЙ. На жирову кралю.

САФО. Ой, не треба, вона програє!

КОРНІЙ. Здавайте.

МУЛЕН (дрижачим голосом). Одчиняю колоду. Раз-два... Раз-два... Раз-два...

Довго рахує. Видно, як Рита дрижить і жадно слідкує за картами; Корній стиснув кулак, стоїть непорушне; Сніжинка глибоко зітхає.

МУЛЕН. Жирова краля... (Убитим голосом). Взяла...

Випускає карти й криво-жалко посміхається до всіх. Всі глибоко зітхають.

КОРНІЙ. Полотно моє... А Чорна Пантера вільна... (До неї). Хочеш додому?

Рита мовчки йде до вішалки, одягається.

СНІЖИНКА (в захваті і схвильовано стискаючи руку Корнію). Ви гарні, Медведю. Те правда, що я вам говорила. Чуєте? Янсоне, платіть, ходіть! (Хутко виходить).

РИТА (підходить до Мулена, тихо). Простіть, Мулене, я все верну вам, що позичила... Простіть, що дала вам неприємності... (До всіх). До побачення. (Корнію, не дивлячись на нього, несміла).

Можна взяти тебе за руку? У мене ноги дрижать.

КОРНІЙ (беручи її під руку). Ми поїдемо... Гарсон, я завтра прийду заплатити... (Гарсон мовчки уклоняється).

Корній і Рита помалу виходять. Всі проводжають їх мовчазними серйозними поглядами.

З а в і с а

ДІЯ ТРЕТЯ

Декорація першої дії.

КОРНІЙ сам в пальті ходить по ательє, сильно зачісуючи пальцями волосся назад і, видно, глибоко й тяжко про щось думаючи. Зліва хутко виходить Рита, теж в пальті, але без капелюха,

несе на руках дитину. За нею ГАННА СЕМЕНІВНА, яка, витираючи сльози, неспокійно говорить.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ритонько! Ну, навіщо ви його сюди? Тут холодно. І сонний він...

РИТА. Нічого, мамо, нічого. Тут видніше, я хочу роздивитись його. Я ж хочу побачити його як слід, (Кладе на канапу, сама стає навколішки, хапливо розмотує). Ну, покажись своїй мамі, покажись своїй гидкій мамі. Кинула тебе, кинула, погана... О, муко моя рідна!.. Ну, який же ти став? Який?.. Господи! Як же схуд він! О, Боже! Та що ви з ним зробили?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ритонько, Ритонько... Нічого не робили... То вам так здається... Йому лучче навіть стало.

РИТА. "Лучче"?! Та подивіться ж на очі його! В них смерть!.. Боже мій!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та Господь з вами, дитино, що то ви таке говорите! А хай Бог милує од таких слів.. Що ви, справді? Дитина навіть не плакала... Тиха, як янгол. От ще таке...

РИТА (раптом). Сніжинка сьогодні ввечері була тут? І він сміявся до неї?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Яка Сніжинка? Ніякої Сніжинки тут не було.

РИТА. Ага. Значить... (До дитини). А я думала, що Лесика мого вже одняли... Одняли кров мого серця. Лесю, Лесюню, Лесику мій, який же ти став! Як же тихо ти посміхаєшся... Чого ти так посміхаєшся страшно, дитино моя, життя моє? Лесику! Мама?.. Пізнав. Пізнав маму? Пізнав свою кров. (Дико, жагуче, несамовито починає цілувати личко дитини, ніжки, ковдру, якою замотано Лесика). О, моє єдине щастя, єдине сонце, моя радість, біль мій солодкий, пекучий. Лесику! Лесю! Лесику! Посміхнись до мами, ось прийшла до тебе. Мама не дасть тебе нікому, мама безумна, але мама серце своє вирве для тебе... Лесику, Лесику!.. (Припадає до нього з судорожною, жадливою любов'ю).

ГАННА СЕМЕНІВНА (підходячи до Корнія, що все ходив по хаті). Сину, роздягнися... Та чого ти такий?

КОРНІЙ (машинально роздягаючись). Нічого, мамо... Все добре. Годі... Бог з ним...

РИТА Корнію! Іди сюди.

Корній підходить.

РИТА (любовно, несміла). Подивись, зовсім твоє чола.. Навіть волосики так закручуються... Бачиш?

Корній киває головою і з тихою сумно-любовною посмішкою дивиться ва сина.

РИТА. А ще через рік буде вилитий тато. Сядь тут, коло нього... Дивись, як він оченятками на тебе водить... Тихий же який він став! (Зі скорб'ю). Чого ти, дитино, тиха така?! Що ти чуєш?

ГАННА СЕМЕНІВНА. А, Рито, та не вигадуйте ви Бог зна чого! От напались! Раз у раз він такий тихенький...

РИТА. Як він на тебе дивиться... Очей це зводить. (З ревністю). Лесику! Маму вже забув? Лесику!.. Ні-ні, сміється... Сміється до мами! (Починає жагуче цілувати).

КОРНІЙ (одводячи її голову). Обережно, Рито, ти його душиш...

РИТА. Я?! Душу?? Я душу?? О-о! А ти бачив, як кішка носить в зубах кошенят? Я малою завжди однімала, думала, що вона їх задушить. От так і я душу... (Припадає до сина). От так і я душу. От так і я... Ти моє кошеня... Ти моє ведмежа маленьке... Ох, у мене серце розірветься!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Буде, Рито, хай він засне... Кладіть його в колиску. Недобре. Давайте сюди...

РИТА. Ой, ні! Я ж так давно-давно не бачила його. Я сама його закачаю. Сама, на руках своїх. Сама в колиску покладу, сама нічку просиджу над ним. Сама, сама!.. Дитиночка спатоньки хоче? Моя біленька? Хоче, моя зіронька бліда? Зараз, зараз... О, бліда ж яка! Боже мій. Боже...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та, розуміється, буде бліда в цих туманах та дощах... Тут і доросла людина без привички заслабне... Як вони тільки живуть тут, Господи? Швидше б уже вибратись звідси... (До Корнія). Синку, ти вже не гайся з картиною, продавай її швидше, господь з нею, та

їдемо...

КОРНІЙ. Картину? Яку?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та оту ж таки...

РИТА (хапливо). Мамо, мамо. Не треба ж! Хай потім, не треба зараз!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та чого ж потім? Треба ж уже...

РИТА (хапаючи Корнія, що стає підійматись). Сиди, сиди! Мамочко, не треба... Я ж вам казала.

Ідіть до себе, я хочу щось сказати Корнієві. Ідіть, мамо...

ГАННА СЕМЕНІВНА (стискуючи плечима іде). Та до якої ж пори? Дитина он...

РИТА. Мамо, мамо! Я сама, я сама...

Ганна Семенівна зітхає й виходить.

РИТА. Чого ти такий, Нію? Чого? Ти ще не простив мені, ні?

КОРНІЙ. Нічого, Рито, нічого... Що ж там прощати? Нічого нема... Нічого.

РИТА. Ні, ти якийсь став інший. Ти всю дорогу мовчав, тут мовчиш. Що ти думаєш, скажи?

Скажи все, я все зроблю, ну, скажи ж...

КОРНІЙ. Та нічого ж, Ритонько... Нічого.. Все це якось не так. Не так все це в нас. От і все...

РИТА. Що ж не так? Що?

КОРНІЙ. Ну, все оце. Якось ненормально...

РИТА. Що ж тут ненормального? Що я люблю свою дитину? Хіба ж ти її не любиш?

КОРНІЙ. Люблю... А, Рито, люблю... Тільки ми між собою. Та я не знаю... Не так все це. Не повинно так бути...

РИТА. Що ж між нами?.. Може, ти мене вже не любиш? Ну, говори прямо! Говори.

КОРНІЙ. О, ні, люблю... А-а, люблю так, що... І сам не думав, що так люблю. І Лесика, і тебе. І от... От це й незрозуміле й ненормально.

РИТА. Та що ж ненормально? Може, думаєш, я не люблю тебе? Думаєш, зрадила тобі? Це думаєш?

КОРНІЙ. Ні... Я вірю тобі... (Хоче встати).

РИТА. Та куди ж ти? В чому ж річ?

КОРНІЙ. В чому?.. Ха, в чому. Щось ще єсть... А, Рито, тут ти мене не зрозумієш. Тут, я бачу, ти мене не зрозумієш. Ти мене не зрозумієш. І говорить не варто... А, не варто... Ні-ні... (Хоче встати).

РИТА (не пускаючи). Та сиди ж, Нію... Чого ж я тебе не зрозумію? Мистецтво? Так?

КОРНІЙ. Так, мистецтво.

РИТА. Ну, то чом же я тебе не зрозумію? Чом? Хіба ж я тебе досі не розуміла? Хіба я не була тобі товаришем? Хіба я не боліла твоїми болями й не раділа твоїми радощами? Нію? Хіба та можеш мені дорікнути? Хіба ж я тебе не любила, не зливала своєї душі з твоєю? Нію? Мужу мій? Навіщо ж таке говорити своїй найближчій людині? Навіщо ж так безумно мучити її й себе? А дитина? Чим же вона винна? Чим її можеш докорити? Що любиш її? Але ж вона не винна за це. Ну, не люби її, викинь на вулицю, забудь, покинь...

КОРНІЙ. А, якби я міг викинути!

РИТА. А ти б хотів? І мене хотів би викинути? Хотів би? Ну, викидай... І з чим же ти зостанешся? Ти будеш порожній, бо життя тільки в цьому, це єсть найлюдське. Приймеш холодну, гарну Сніжинку? Красу? Життя, Нію, не в красі, краса в житті, в любові, ось в цьому! (Показує на Лесика). Це єсть людське... Нію, Нію, ну, що ж тобою сталося, ти ж мій єдиний, чулий, добрий... Нію, як можеш ти вас так мучити, як можеш, за віщо? Ну, вдумайся сам, як ти нас усіх мучиш! За що? Що ми тобі зробили? Що любимо тебе, що... Ой, Нію, Медведю мій прекрасний, а ж люблю тебе так, що в той день помру, як побачу, що ти не хочеш більш мене. Скільки я перемучилась за ці дні. О, Боже! І знаєш, що рішила? Знаєш? Що я вб'ю тебе, Лесика і себе! Я не можу жити без вас... Я не знаю, кого я більше люблю, тебе чи Лесика, але знаю, що без половини серця жити не можу, Нію! Хай ці інстинкти дикі, сліпі — я не можу... От і знай це... Ну,

обніми ж мене, обніми, пригорни, я так змучилась за тобою, так витягнулось все серце до тебе і до... до дитини нашої...

КОРНІЙ (зворушений, обіймаючи, сильно пригортає до себе). Рито моя. Рито моя...

РИТА. Твоя, твоя, милий, вся твоя. Ми всі троє — одно... Пам'ятаєш у Кіплінга? Пам'ятаєш: "ми всі троє — одно"[24]? І от нас троє, і ми всі одно... (Десь чується тиха приглушена гра на скрипці). Хто то грає?

Ах, то італіянець-композитор...

КОРНІЙ. Як гарно грає...

РИТА. Він грає нам... Правда?.. Як у нас будуть гроші, мв купимо піаніно, і я буду тобі грати... Ти будеш малювати, а я гратиму тобі. Пам'ятаєш, ти казав, що тобі найкраще пишеться під музику. І Лесик буде тут, тобі щіточки й фарби подавати... А я всю душу виграватиму тобі, а ти візьмеш її в свою душу і з неї передаси на полотно. І ми разом будемо творити, всі троє, бо ми "всі троє — одно". Правда? Правда?

КОРНІЙ. Правда... Лесик спати хоче, дивись, оченята які стомлені...

РИТА. Зараз, зараз... Втомлені, втомлені оченятка мої, втомлені бідні мої, пелюсточки мої бліді, ніжні... Зараз спатоньки... О, дитино, яка ж ти стала! Ой, яка ж ти стала, бідна моя! (Схиляється і з скорбною любов'ю дивиться на сина).

Корній, наче вкопаний, впивається в них очима. Входить ГАННА СЕМЕНІВНА, тихо підходить, пильно подивляючись на обох.

РИТА (несвідомо, поринувши вся в скорб, задумливо шепоче). Дитино... Бліда... Стомлена зірка моя...

Корній, ніби боячись злякати, спугнути, тихо, обережно підводиться і, не зводячи а них очей, хоче йти до полотна.

РИТА (повернувшись до нього). Нію, дивись...

КОРНІЙ (хапливо, з ляком). Рито, Рито, не говори, не ворущся, стій так... Хвилиночку, ради Бога!

РИТА (здивовано). Що ти? (Зрозумівши). Ага, ну, добре... Може, стати там?

КОРНІЙ. Ні-ні-ні... Стій так... Мамо, одійдіть! А може, справді, сюди... Я тільки одну рисочку... (Хапається, хвилюється).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ну, от, уже напало... Господи!

РИТА (злякано). Мамо, мамо, не треба, ради Бога!

ГАННА СЕМЕНІВНА (стискує плечима). Дитина ж спати хоче. Що ви мучите її?

КОРНІЙ. Мамо! Ради Бога... Ну, що це таке? Сюди, Рито. Клади на стілець сюди, так. Сама сідай.

Одну хвилиночку... Одну рисочку... Її знаєш, тоді не видно було, не так, тепер... лучче. Таке

страждання... Це іменно те, що треба. Це іменно вона... Схились, трошки піднімись, так...

Тепер... дивись. Трохи не так... Ні-ні, нічого. Видно, видно... (Вдивляється зблизька). Так-так...

Воно. Воно...

ГАННА СЕМЕНІВНА (стискує плечима). Радіє, що воно... "Рисочка". Та ти в душу подивись, там ще більша мука. Радіє! Господи!

КОРНІЙ (одмахається). А, мамо! Трошки вище ще. Рито. От так... Лесика... трошечки от так... Ах, шкода, що не день. У нього тепер чудова блідість...

ГАННА СЕМЕНІВНА (все більш і більш вражена). "Чудова блідість"!

РИТА. Мамо! Я вас молю, ради Бога, мовчіть, я ж вас просила... Ну, зробіть це для мене.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та як же я. Господи, можу мовчати?! Та я дерево, чи що? Мучать дитину і радіють, що "чудова блідість". Та я ж ще не зовсім здуріла, прости Господи! "Рисочка"... Радіє, що рисочка страждання... Та що ж це таке? "Чудова блідість". Та задушить дитину, іще краща буде...

КОРНІЙ (не чуючи, підбігає до полотна, знімає його, вдивляється, з одчаєм). Не так! Не те... А, Боже!.. У тебе не було. Рито, цього, що тепер. Не було...

Г а н н а С е м е н і в н а. А ще б пак! Ти б ще більше помучив, ще б не те було... Ну, їй — богу, подуріли, чи що?! Та дитину заходите!

РИТА. Мамо, я вас молю!

К орній. Рито, Рито... не ворушся, спокійніше, ввійди в себе... (Хапає палітру, мішає фарби, гарячково пише). Ах, якби день! Ти завтра сядеш трохи далі... Трохи далі. Завтра тині... А сьогодні... тільки це, тільки тут, ось-ось... Ні-ні. Рито, ради Бога!..

Дитина слабо починає плакати.

ГАННА СЕМЕНІВНА (схоплюється, підбігає й бере Лесика з стільця). Годі! Що це таке?

РИТА (теж нахилиється до дитини). Лесику, Лесику!

КОРНІЙ (люто). Мамо! Одійдіть, я вас прошу! Покладіть дитину, покладіть, я вам кажу!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ти сказився? Дитина змерзла, плаче.

КОРНІЙ. Хай мерзне, плаче, покладіть!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Не покладу! Що я, така божевільна, як ти? Що це таке? Тобі оті "рисочки" на рядні дорогші, ніж отут на лиці? Схаменися! Та звірі так не роблять!

КОРНІЙ. Мамо, ви нічого не розумієте, покладіть Лесика!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Не покладу! Вбий мене. не покладу. Я не сказала ще, щоб морозити дитину! (До Рити). А ви, мати хороші, сидіть! Та я...

КОРНІЙ (підбігаючи, з мукою, дрижачи весь). Мамо, я вас благаю, на хвилиночку! Ну, покладіть Лесика, я тільки одну рисочку, тільки одну, вона найважливіша... Мамо, голубко, молю вас, покладіть, не мучте ж мене, я не можу, я мушу. Мамочко! (Цілує їй руки, дрижить, хапає Лесика).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Господи! Збожеволів. Це ж божевілля! Та заспокойся... Та, сину, що з тобою?!

РИТА (з мукою заломляючи руки). О Боже!

КОРНІЙ. Мамо, дорога, хороша, ну, хвилиночку, він же не плаче, тут тепло, ми затопимо грубку, мамуню, мамо, не мучте ж мене, я не можу!

ГАННА СЕМЕНІВНА (вражена і злякана). Господи милостивий... Та продай ти лучче це нещастя наше!

КОРНІЙ. Продам, продам, сьогодні ж, завтра продам, тільки покладіть.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Що ти з ним казатимеш! Оце так так... Натє, малюйте, коли вам страждання на полотні важніші, ніж живі... Натє, робіть з ним, що хочете. (Кладе Лесика на старе місце. Милує, загортає його).

КОРНІЙ. Мамо, не замотуйте його, я ж нічого не бачу. Та одійдіть од його. Що ж це таке, нарешті. Боже ти мій!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та як же не замотувать, коли тут холодно, як у льоху. Що ж ти собі думаєш, та ти ж про дитину подумай, про оцю, а не ту, хай вона тобі згорить разом з твоїм рядном!

РИТА (тихо з мукою). Мамо, я ж вас просила, я сама все...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та не можу ж я! Я ж людина, чи звір? Та й звір дитину свою жалує...

КОРНІЙ (не слухаючи, захоплюючись знов). Мамо, одступіться, ви ж заступаєте... А, Боже мій! От маєш! Рито, ти вже не так сидиш... Трошки нижче. Так... Ввійди в себе... Спокійніше... Ну, прошу ж, спокійніше.

РИТА. Не можу, Нію...

КОРНІЙ (дратуючись). Та як не можеш! Ну, спокійніше будь, і вже... Ввійди в себе.

РИТА. Не можу, Нію, ну, не можу... Прости, не сердься...

КОРНІЙ. В тебе зовсім не той вираз страждання. Так же не можна... Ну, дивись на Лесика...

ГАННА СЕМЕНІВНА. "У тебе не той вираз страждання". Так он як вони малюються, ці картини. А прокляття ж вам, коли так!

КОРНІЙ. Риточко, сиди тихо... сиди... Отак... Ну, хоч так уже... Ах, пропало... Ну, так хоча б...

Гарячково пише. Лесик знов починає плакати.

РИТА (кидаючись до нього). Лесю, Лесюню, серце моє, не плач хоч ти! Господи!

ГАННА СЕМЕНІВНА (рішуче й люто). Е, що я з вами буду довго тут?! Давайте сюди дитину. (Бере Лесика). До якої ж пори це буде? Ви всю ніч його тут будете морозити? До смерті? Хочете, щоб рисочка смерті появилася? Геть! Малюй он її, а дитини я не дам! Вона беззахисна, і вступитись за неї нема кому! Геть! (Іде з ательє).

КОРНІЙ (з одчаєм). Мамо!..

ГАННА СЕМЕНІВНА. Геть! Не дам! (Виходить).

КОРНІЙ (люто шпурляє щіточку). Так не можна! Так не можна! А, так не можна, нарешті! Що це таке?!

РИТА (підходить до нього, пригортаючись). Нію... Заспокойся...

К о р и й. Та як я можу заспокоїтись! От єсть! Тільки от-от мав схопити — і на! Так же не можна!..

РИТА (дивлячись на полотно). Нію, його треба все одно переробляти...

КОРНІЙ. Для чого? От єсть! Нічого переробляти! Тільки трохи. А, Боже... якраз...

РИТА. Воно не вдасться тобі, Нію.

КОРНІЙ. А, розуміється, не вдасться, як будуть з-під носа. вихоплювати... Але мусить удатись. І вдасться, я чую... я чую... от!

РИТА. А мені здається, треба нове починати...

КОРНІЙ. Нове? Не скінчивши цього? Та навіщо?

РИТА. Ти не хвилюйся, а от послухай, що я скажу. Це полотно ти продай... Чекай, любий, дай я скажу... Це полотно ти продай, ми на ці гроші виїдемо, і там на новому місці ти почнеш друге... Ми будемо всі здоровіші, спокійніші, ти краще працюватимеш.

К о р и й. Ну, от маєш! Значить, і ти не розумієш нічого. Та мені, власне, не треба спокійніше. Власне, я бачу, що помилявся! От єсть. Я це якраз зараз побачив. У тебе не було тоді такої скорби і справжньої муки, що зараз... Я брехав, я штучно хотів утворити на полотні, коли тебе не було. Власне тепер то це і треба. Спокійніші... От єсть! Ха! Мені не треба спокою. Моя ідея спокоєм руйнується... Саме тепер, от зараз, в цю хвилину мені потрібні ви...

РИТА. Наші муки?

КОРНІЙ. А так! От маєш... Це єсть іменно те, що треба... От іменно!

РИТА. Ти б, може, навмисне муки ці зробив би, щоб намалювати? Живі муки тобі тільки як чудові рисочки?

КОРНІЙ. А, Рито, ти, як мама...

РИТА. А хіба не так? Та ти ж подумай; на полотні ж ми, я, твоя жінка, і син твій. І ти радієш, що ми мучимося, бо ти можеш схопити “те, що треба”. Вдумайся сам як людина, що ти робиш?

КОРНІЙ. А, Рито, ти, як мама, “вдумайся, схаменися”. Ти Мене не розумієш, от і вже.

РИТА. Так — не розумію, як ти хочеш.

КОРНІЙ. А, я це знаю. Я це знаю. Я це казав...

РИТА. І не зрозумію! Я можу бути товаришем, але давати сім'ю, давати себе й дитину свою полотну — не можу.

К о р н і й. Ага! От воно і єсть. От воно і єсть. Значить, ти — не товариш. От це і єсть все... От і вже.

РИТА. А-а ти хотів би цього? Ти, може, хотів би ще “вищої” скорби, щоб Лесик помер і тоді мою скорб намалювати? Ха-ха-ха! Та цього не буде. Ти сам себе нищиш! Чуєш? Як Лесик помре, тобі не буде кого малювати! Чуєш? Твоє полотно все одно зостанеться нескінченим. Розумієш?

КОРНІЙ (вражений). Нескінченим?

РИТА. А як ти скінчиш? Ну? Хто тобі буде моделлю? Де ти “рисочку” візьмеш? Ну? Це полотно ти все одно мусиш не скінчити. Ти мусиш його продати. І друге почати.

КОРНІЙ (стрепенувшись, немов упечений). А, ні! А, вибачай... Коли вже діло йде так, то ти мусиш, нарешті, щось для цього зробити! От.

РИТА. Я? Що я можу зробити? (Корній хоче сказати).

В двері стук.

КОРНІЙ. А, ще когось несе.

Ввійдіть! Входять Сніжинка і Явсон.

СНІЖИНКА. Вибачте, будь ласка, ми на одну хвилинку. Добродій Янсон має До пані Рити одну справу. На одну хвилинку.

РИТА (здивовано). До мене? Дуже прошу.

ЯНСОН (спокійно). Прошу мені вибачити, що вмішуюсь в ваші особисті справи. Річ в тому, що мені відомо, що вам треба виїхати через здоров'я дитини з Парижа. Цілком розуміючи вас і знаючи ваше скрутне становище, я насмівся запропонувати вам свою маленьку поміч. Я Можу вам позичити грошей; коли зможете вернути, тоді й повернете.

РИТА (спалахнувши). О, дякую дуже. Але...

ЯНСОН. Вибачте, я вас переб'ю. Але одна умова: я позичу гроші тільки вам із тим, що виїдете з Парижа ви, а ваш муж лишиться тут.

РИТА. Що-о?! Щоб я одна їхала?.. Що ви, добродію?

ЯНСОН. Таку умову я ставлю.

РИТА. Щоб муж мій тут зостався, а я їхала? Для чого? Навіщо вам?

ЯНСОН. Така моя умова.

РИТА (глянувши на Сніжинку). Ха-ха-ха! Я розумію. Дуже дякую, добродію, дуже дякую. Ви дуже добрі, а ще більш простодушні.

КОРНІЙ. Я не розумію цієї умови. І потім ми не можемо згодитись... Я мушу кінчати свою роботу. Що за... чудна умова?

РИТА (до Янсона). Та ви розумієте, що ви пропонуєте, чи ні?

ЯНСОН. Я, мадам, завжди даю собі відчит, що говорю і роблю.

РИТА. Не думаю, що на цей раз ви вірний відчит собі дали! Ха-ха-ха! Розумієш, Корнію, цю умову? Я поїду, а ти лишишся тут, і в тебе не буде вже жінки й сім'ї. Ти будеш "вільним", і дехто може зайняти моє місце. Ха-ха-ха! А добродій Янсон така добра людина, що згоджується помагати цьому.

Сніжинка весь час посміхається.

КОРНІЙ. Що за нісенітниця!.. А, маєш... Я не розумію, добродію, навіщо я вам тут? От єсть!

ЯНСОН (з спокійною усмішкою). Така моя умова. Я ніяких пояснень не можу вам дати.

РИТА. Ну, то за таку поміч я можу вам на двері показати, добродію!

ЯНСОН. Як знаєте, воля ваша.

РИТА. Ха-ха-ха! Та хіба я не знаю, чиї це умови? Це не ваші, а он чії! (Показує на Сніжинку). Ні? Неправда?

ЯНСОН. Я сказав, що пояснень дати вам не можу.

РИТА. Ну, розуміється. Як ви можете їх дати, коли вона звеліла вам не давати. Вона звелить вам стерегти двері, як вона спатиме з любовником, і ви стерегтимете!

ЯНСОН (спокійно). Це моя справа, шановна добродійко. Ви приймаєте мої умови?

РИТА (гнівно). Ні! Таку поміч я вважаю собі за образу! Розумієте? Забирайтесь геть!

ЯНСОН (уклоняючись). Я цього ждав. Прошу вибачення. (Повертається і йде).

СНІЖИНКА (з посмішкою, до Корнія). А правда, Янсон може розуміти красу?

РИТА. Так само, як павіан! Або жалкий раб!

СНІЖИНКА (тихо). Дуже помиляєтесь. У всякому разі своє він любить так, що все дасть за нього. А ви своє так не любите. Ви жертвуєте сином для ревності. Не правда?

РИТА. Як ви смієте так говорити зо мною?

СНІЖИНКА. Хіба не правда? Хто вам дорогше?

РИТА. Про те я вам казати не буду, бо ви ні того, ні другого не розумієте. Вам бульварні чуття тільки зрозумілі. Прошу вийти з нашої хати.

СНІЖИНКА. Я на образи не хочу відповідати образами. А до того, що я розумію, ви ще не доросли. Прощайте, Білий Медведю! (Помалу виходить за Янсо-ном).

РИТА. Ха-ха-ха... О, подумаєш! Не доросли... Але яке нахабство! Який цинізм! Така пропозиція. Це таке... одверте щось, нахабне, брудне. Фу, Господи! Та як вона сміє?!

КОРНІЙ (що весь час ходив по хаті). А, лиши... Ну, просто Сніжинка дурниці робить. А, що там... Я все одно не можу. От і вже. Не можу.

РИТА. Ти завтра ж продаси полотно і визволиш мене од таких образ і пропозицій! Чуєш? І як ти міг слухати спокійно цю підлу пропозицію? Як ти міг допустити це?! Вона ж, видно це, прийшла спеціально, щоб нас образити!

КОРНІЙ. А, Рито. Яка там образа.— Зовсім вона цього не думала. От собі думає, що сім'я не підходить артистові, й хоче нищити її. От і вже... І не в тому річ.

РИТА. Ти, здається, цілком співчуваєш їй.

КОРНІЙ. Лиши, Рито... Не можу я співчувати тому, чого нема в мені.

РИТА. Ні, ти співчуваєш! Бо якби ти був проти цього, ти б не мучив нас так, ти б давно вже зробив для сім'ї те, що всякий мусить зробити.

КОРНІЙ (раптом роздратовано). А, для сім'ї, для сім'ї! Все для сім'ї! А чому сім'я для мене не робить? Такої сім'ї я не хочу! От єсть! Не хочу, та й уже. Я переріс таку сім'ю. Це минулося... Минулося. Все для сім'ї: і честь для сім'ї, і власність, і талант, і держава... Та що таке? Хай сім'я служить уже чомусь більшому за неї! Годі.

РИТА. Більшому?

КОРНІЙ. А щоб тв знала, що більшому. Творчості! Мистецтву, от чому. На! Завели собі сім'ю, і все їй давай, — священна. Поцілував другу жінчину, честь опозорив. Во сім'ї те шкодить. А к чорту не хочеш? На, маєш! Колись вона була головна, а тепер чоловік виріс. Виріс, і вже. Годі. Сім'я мусить нову форму придбати. От. Годі од сім'ї до всього підходити... Так-так! Що це, справді, таке? Того не можна, того не можна, те їй давай, це їй давай. Та що? Хіба я якийсь крамар, що має лавку для сім'ї? Мавші Хіба я живу для того, щоб сім'ю содержувати? Сім'я мені головне? Та з якої речі? От єсть тобі! Це колись було. А тепер сім'я хай служить. От і вже. Я й досі нічого не можу зробити, нічого більшого не можу написати. Я все продаю, все спішу. Та до якої ж пори? Маєш! Одну річ хотів зробити і от тобі — давай її сім'ї. Але вибачайте, я її не дам. А, того не буде! Хочеш сім'ю рятувати, то рятуй сама! А хочеш бути мені дійсним товаришем, то мусиш все віддати для мистецтва. От і вже. Треба, нарешті, ясно це поставити, до якої це пори буде!

РИТА. Що ж я тобі ще не дала? Що ти не взяв ще у мене? Говори, я дам.

КОРНІЙ. А, що! Чого ради я повинен для сім'ї давати своє... все найдорогше, чому сім'я мені не дасть свого найдорогшого... " святого " ? А, маєш...

РИТА. Говори ж, що? Говори, що сім'я тобі ще не дала, твоєму мистецтву, що?

КОРНІЙ. Нічого не дала, а ще взяла. Мені треба грошей на Салон, на роботу, на фарби. Де я візьму? Де? А, маєш... Де я можу зараз дістати, коли я скінчив роботу? Продать цю, а потім знов почати, не скінчить, продати і знов? І так все життя? Та що таке? За якої речі?

РИТА (тихо). Чого ж тв хочеш? Щоб ми пішли од тебе? Ти хочеш, щоб я взяла гроші у Янсона і поїхала? Так?

КОРНІЙ. Ні, я цього не хочу...

РИТА. Ага, ти мусиш кінчати роботу. Ну, так чого ж тобі треба?

КОРНІЙ. Мені треба грошей. От і вже.

РИТА. І мені треба. Ну?

КОРНІЙ (зупиняючись, чудно дивиться на неї). "Ну"? Ну, так от що я тобі скажу. Ти говориш, що ти і все можеш зробити, що ти товариш мій?

РИТА. Говорю. Ну?

КОРНІЙ. Ну, так от: ти мусиш піти до Мулена, продатись йому і взяти для сім'ї й для мене грошей. І вже.

РИТА (пронизана жахом). Корнію, що ти говориш?!!

КОРНІЙ. Я говорю те, що говорю. Дай свою честь для сім'ї, для мистецтва, для мене.

РИТА. Корнію! Господи! Ти свідомо це говориш? Ти розумієш, що ти говориш?

КОРНІЙ. Я говорю те, що я говорю. От і вже.

РИТА. О Боже! Мені сниться чи... Господи!.. Ти на це йдеш? На це?

КОРНІЙ. Я мушу мати гроші. Я давав їх за твою честь, сім'ю, дай мені за мою честь. Я не можу так далі!

РИТА. Ти безчестям сім'ї хочеш купити собі артизм свій?

КОРНІЙ. Безчестя нема ніякого... Ніякого... Безчестя тоді, коли сім'я вище цього. Тоді жінщина не сміє нарушати її наказів, бо сім'я руйнується. От. А коли сім'я средство, тоді безчестя нема.

РИТА. О Боже!.. Щоб я своє тіло продавала для твого полотна? Для твого мертвого — свої живі муки, сором?

КОРНІЙ. Так! Щоб ти тіло продала... Я продавав для вас свій мозок, свої нерви, тіло й душу, а ти продай тільки тіло. От і вже. От і вже. А ти тіло продай. А полотна я не продам. Іди до Мулена.

РИТА. Та ти ж сам дві години тому назад своє полотно давав за моє тіло!?

КОРНІЙ. Тоді я давав, а тепер ти дай. Я рятував сім'ю, ти рятуй мистецтво. А не вирятуєш, все погине. Я більше не можу. От і вже. Я мушу писати або... кінець всьому. Ідеш?

РИТА. Куди?

КОРНІЙ. До Мулена!

РИТА. Ти справді?!

КОРНІЙ. Справді.

РИТА (якийсь мент пильно дибиться на нього, вся дрижить). Щоб я пішла... для того полотна?!

КОРНІЙ. Для того полотна.

РИТА (раптом стрибаючи до столу, хапає ніж і біжить до картини). О, коли так, то...

КОРНІЙ (несамовито кричить). Рито! Куди?! Рито?! Зупинись!

РИТА (біля картини, зупиняючись. Люто). Смерть твоєму полотну!

КОРНІЙ. Рито! Не смій! Чуєш?! Клянуся, я в ту ж мить своїми руками задушу Лесика, як поріжеш! Одійди!

РИТА. Лесика? Ти?!

КОРНІЙ (грізно). Даю тобі слово! Даю тобі клятву, що в ту ж мить задушу. Хай буде, що буде! Одійди от полотна! Я тобі кажу, одійди лучче! (Несамовитий і рішучий).

Рита пильно вдивляється в його. Вірить. Помалу одходить. Сідає коло столу й падає головою на руки.

КОРНІЙ (оглядається, підходить до неї). Я тебе питаю: підеш? Рито, підеш до Мулена? Відповідай!

РИТА (схоплюючись, голосно плює йому в лице). От тобі моя відповідь!

КОРНІЙ (витираючись. Глухо). А-а, так? Ну, хай буде, що буде! (Хутко виходить).

Рита, дрижачи вся, падає знов на стіл і гірко ридає.

З а в і с а

ДІЯ ЧЕТВЕРТА

Там же.

Виходять з коридору ГАННА СЕМЕНІВНА, СНІЖИНКА і МІГУЕЛЕС.

ГАННА СЕМЕНІВНА (часто витирає сльози, говорить пошепки, весь час прислухаючись до кімнати Рити). Балакайте тихо... Вона може почути...

СНІЖИНКА. Та в чому річ, що сталося?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Зараз, зараз... (Підходить до дверей зліва і прислухається). Єсть... Він ходить, а вона співає. (Ледве чути коліскову пісню). Тихше... Я боюся на хвилинку вийти з хати. Два разе сьогодні вискакувала в коридор, і нікого вдома не було. Стукала, стукала до всіх...

СНІЖИНКА (нетерпляче). Та що ж сталося! Що? Може, з Лесиком що?

ГАННА СЕМЕНІВНА (плаче). Помер...

СНІЖИНКА (скрикує). Помер Лесик?!

ГАННА СЕМЕНІВНА (злякано). Тихо, ради Бога! Вона як почує... Ох, Боже, що тут діється!..

СНІЖИНКА (тихо). Коли ж помер?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ще вчора ввечері, якраз, як вона надумалась взяти гроші у Янсона. Рішилася, і от... Хто б думав...

СНІЖИНКА. Та він же недавно ще був зовсім здоровий?!

ГАННА СЕМЕНІВНА. А, де вже там здоровий... В один день розгорівся і згорів. Ввечері (плаче) й не стало... Як свічечка, наприкінці несподівано блимнула й погасла.

СНІЖИНКА. Бідний Лесик! От несподівано... Як же вони?

ГАННА СЕМЕНІВНА (озирається). О, тут ще більша біда! Я вже до вас... Поможіть мені якось з ними... Я ж сама, я нічого не можу! Вони сидять всю ніч, весь день і не одходять от трупика. А вона наказала, щоб я нікому не говорила, що він помер... Що вона хоче, я не знаю. Його нікуди од себе не пускає... Він цілий день нічого не їсть, дивиться на трупик, ходить по хаті, щось думає і знов дивиться... А вона от вже співає над ним... Хотіла, щоб обмити ж, поховати... Ну, горе,, нещастя, — та якось же треба порядок дати. Тільце ж хоч сховати, воно ж дух почне давати... А її ніякими словами не вговориш. Вчепиться, як... чиста пантера, і нічого з нею... Ради Бога, допоможіть мені якось... Вони ж обоє побожеволіють, як іще одну ніч посидять. Треба їх розлучити. Розвіяти трохи їх... Щось... Ну, я вже не знаю... (Витирає сльозу).

МІГУЕЛЕС. Вибачте, сеньоро, сеньор Корній по своїй волі не хоче одходити од тіла сина?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Не знаю... Ні, вона його не пускає... Якби хтось прийшов, кудись покликав, він би пішов... Тш!.. (Прислухається). Щось голосно балакають. Він навіть хотів вийти, так вона не пустила. Потім, я ще боюсь, щоб вона йому й собі чого не заподіяла... Ви ж знаєте, яка вона. Вона все твердить тепер, що він її кине, що зв'язок порвано, що вони не простять один одному цього. І все шукала сьогодні вранці опіум. Пляшечка опіуму в неї була... Та, слава Богу, не знайшла й покинула. Тільки сама вся така, що.. страшно дивитись. Всю ніч билась головою об підлогу, а ми не давали. Ох, ця ніч! А тепер щось думає, сидить, як камінь, і думає, думає, аж страшно стає. Благаю вас, допоможіть мені якось розважити їх, якось... Порядок якийсь дати. Ми ж усі побожеволіємо от так. Господи! Якби я знала, нізащо б не виїхала сюди. Думала, на старість з сином буду. І в таке попала. Внука не стало, сина ще не стане... (Плаче).

СНІЖИНКА (розчулено). Ну, нічого, якось все буде. Треба щось зробити... Тільки як же зробити? Туди можна зайти?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ой, ні, не пустить. Та й не варто туди йти, а надто вам. Треба, щоб вона вас і не бачила, бо й так часто говорить йому про вас L.. боїться. Ах, горе хоч у кого розум помутить... Треба, щоб добродій. Мігуелес з нею поговорив (до Мігуелеса), вона найбільш симпатично до вас ставиться... А ви. Сніжинко, уже з ним, вів вас послухається більш, ніж кого. Якби, так, щоб її кудись хоч на годинку з дому вивезти, щоб подивилась на вулиці, на людей, це б її думки хоч трохи розвіяло б. А його теж... І трупик же. Господи, треба обмити! Треба ж і труну купити, поховати. Якось же чи в поліцію, чи куди тут заяву зробити?.. Я ж нічого тут не знаю.

СНІЖИНКА. Гм!.. Що ж тут придумати? Ви кажете, що вона мене боїться й говорить йому? Ви не подумайте... я для того питаю, що, може, все — таки мені можна піти до неї... Може, вже вона не так дуже вороже ставиться?.. Як ви думаєте? (В очах жадність і напружена увага).

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ні-ні, лучче не йдїть!.. Буде гїрше... Буде гїрше... Не треба... Хай добродїй Мігуелес...

СНІЖИНКА. Ну, а... добродїй Корнїй як до мене?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Корнїй нічого... Я от що думаю: ви. Сніжинко, йдїть на веранду і сховайтесь. Я викличу сюди Риту, скажу, що добродїй Мігуелес має важну справу до неї... Як вона вийде, ви тоді через ті двері ідїть до Корнїя й виводьте на веранду. А звїдти вже сюди та й до себе чи куди там. Тїльки дивїться, я буду кашлять, як можна йти... Щоб на неї не наскочити... От тїльки як її з дому вивезти? Я вже думала так, щоб добродїй Мігуелес сказав їй, що приїхала одна її подруга, Аня Смирнова, — вони дуже любляться — та заслабла і просить приїхати в отель. Тїльки ж чого записки нема?.. От горе.

МІГУЕЛЕС. Я скажу, що загубив записку!

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ага! Це нічого. А як же тоді, як нїякої подруги не буде? Що вона подумає? Вона й так боїться, що... Ах, горе ж яке. Господи милостивий.

МІГУЕЛЕС. Та навїщо все це? Я просто з нею поговорю. Сеньйора Рита людина розумна і зрозумїє, що не можна ж так весь час. Як ви думаєте, сеньйоро?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ой, боюсь... Може б, їй це вже десь там сказали, щоб Корнїя витягнути?

МІГУЕЛЕС. Ну, добре! А як називається та подруга?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Аня Смирнова.

МІГУЕЛЕС. Аня Смирнова? Добре.

ГАННА СЕМЕНІВНА. І от ще що: не показуйте їй знаку, що ви що — небудь знаєте. Боже вас борони! Так, наче нічого не сталось. А то їй не рушить нікуди. І ви, Сніжинко, слїдїть же, як я буду знак давати... Буду кашлять, значить можна йти. І до нього в кїмнату, і сюди.

СНІЖИНКА. Добре.

ГАННА СЕМЕНІВНА. От, Господи, до чого дожила на старїсть! Ну, та що ж зробиш?..

МІГУЕЛЕС. Чекайте, сеньйоро... Мені здається, що сеньйоритї Сніжинцї треба подождати на верандї доти, доки сеньйора Рита не вийде зовсїм, бо вона може вернутись і не застати...

ГАННА СЕМЕНІВНА. А правда, правда... Ох, і не раз, мабуть, ще вернеться... Та чи їй піде Ще? .

МІГУЕЛЕС. А потїм ще: ця сеньйорита, Аня Смирнова, блондинка чи брюнетка? І яка з себе?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Не бачила, не знаю... Фотографїю бачила, здається — блондинка.

МІГУЕЛЕС. Гм! Ну, та нічого! Якось викручусь... Ідїть уже.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ну, Сніжинко, ховайтесь... Іду...

Сніжинка виходить на веранду, а Ганна Семевївна — в кїмнату Рити. Мігуелес схвильовано ходить по ательє.

СНІЖИНКА (визираючи із дверей тихо). Мігуе-лес!

МІГУЕЛЕС. Що?

СНІЖИНКА. Ви її довше не пускайте додому.

МІГУЕЛЕС. Добре.

Сніжинка ховається, а вїв знов ходить. Виходять РИТА й ГАННА СЕМЕНІВНА.

РИТА (в чорному, дуже блїда, на лицї строга, хмура задума). Добрий вечїр, Мігуелес. Що ви мені хочете сказати? Вибачайте, я з вами не можу довго говорити, я дуже зайнята.

МІГУЕЛЕС. Дуже вибачаюсь. Але справа не моя, а... одної особи, яка сьогоднї приїхала в Париж і хоче вас бачити. По дорозї вона дуже заслабла і зовсїм хвора зараз...

РИТА. Це дуже неприємно. Шкода...

МІГУЕЛЕС. Ця особа — ваша подруга Аня Смирнова.

РИТА (неуважно). Аня Смирнова? Коли ж вона приїхала?

МІГУЕЛЕС. Вона приїхала сьогоднї вранцї й дуже хвора...

РИТА." Сьогоднї вранцї й дуже хвора"... (Здавлює голову). Вибачте, добродїю, менї трохи голова болить... Я вас не розумїю, ви говорите, що хтось приїхав у Париж...

МІГУЕЛЕС. Ваша подруга, Аня Смирнова...

РИТА. Ну?

МІГУЕЛЕС. І хоче вас бачити, бо сама прийти не може... Щоб ви прийшли до неї...

РИТА. Ах, так-так... Зараз?

МІГУЕЛЕС. Зараз.

РИТА. Я не можу зараз... І взагалі, я більше не можу. Ви мені вибачте, я мушу вас лишити, у мене дуже важна справа...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ритонько, Аня дуже хвора і хотіла б вас бачити. Аня Смирнова.

РИТА (здавлює голову). Чекайте... Мені трохи голова болить і здається все сном... Ви говорите...

Ах так! (Живіше). Ви говорите, Аня Смирнова в Парижі? Давно?

МІГУЕЛЕС (все більш і більш почуваючи себе ніяково). Вона сьогодні вранці приїхала, дуже хвора і просить вас прийти...

РИТА. Вона дуже хвора? Аня?.. Господи, я нічого зараз не розумію. Чого Аня в Парижі? І через що ви, Мігуелес? Я нічого не розумію.

МІГУЕЛЕС. Її знайомий — мій приятель... І, словом, я знаю...

РИТА. І хвора?.. Хоче мене бачити? Аня? Господи, що ж мені зробити? Чекайте (Ніби про себе).

Так... Так. Ну, все одно! Тільки я не можу довго... Я на півгодини. Гм. Добре! Це навіть дуже добре! Я з Анею... Добре, добре, я зараз. Я одягнусь і... дещо зроблю. Почекайте... Ви на мене не дивуйтесь, Мігуелес, у мене зараз одна така важна робота, що мені голова запаморочилась... Я навіть з хати не виходжу. Це, мабуть, всі помітили? Правда? У Корнія теж... Ми мусимо спішити...

МІГУЕЛЕС (з ніяковістю). О, сеньоро, я вас цілком розумію...

РИТА. Правда? Ну, то прошу зачекати одну хвилинку, я зараз... Я дуже рада, що так... що приїхала Аня, я її давно не бачила... Дуже дякую... Я зараз... (Біжить до себе).

МІГУЕЛЕС (до Ганни Семенівни). Це дуже тяжка роль, сеньоро... Я каюся, що взяв її на себе.

ГАННА СЕМЕНІВНА (витираючи сльози). Я розумію вас. Я розумію... Але ви додержте вже до кінця.

МІГУЕЛЕС. Я не знаю, чи зможу довго... Мені хотілось зразу признатись. Я дуже каюся, що взявся. Це дуже тяжко, сеньоро...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ну що ж робити? Ви бачили самі, яка вона... В неї якась думка сидить, і вона нічого не бачить і не чує. Вона ж так збожеволіє... Принесіть уже таку жертву. Хай вона навіть розсердяться на вас. Що ж робити?

МІГУЕЛЕС. Я на це готовий... Але я не думав, що це так трудно буде...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ну, якось уже...

Виходить Рита одягнена.

РИТА (піднято говорить). Ну, я можу... (Зо нею виходить Карній, лице сіре, стомлене, тупо — суворе). Корнію! Ти ж пам'ятаєш своє слово: ти нікуди не підеш. Чуєш?

КОРНІЙ. Я сказав. Рито, що нікуди не піду. Я сказав, і вже.

РИТА (до Ганни Семенівни). Мамо, ви мусите мені дати обіцяння, що Корній до мого приходу нікуди не піде...

ГАННА СЕМЕНІВНА (несміла). Йому б треба хоч трошки на свіже повітря пройтись...

РИТА. Ні-ні!.. А Лесик? (Злякано дивиться на Мігуелеса. Хапливо поправляєтсья). А наша робота? Ти мусиш вести її далі. Чуєш, Корнію?

КОРНІЙ. Та сказав же. Рито...

РИТА. Я більше як сорок хвилин не буду. Мігуелес, це недалеко?..

МІГУЕЛЕС. Недалеко.

РИТА. Я Ані два тільки слова і зараз же назад. Я мушу тобі, Корнію, неодмінно щось сказати. Ну, я йду. (До Мігуелеса). Ходімте.

МІГУЕЛЕС. До побачення! (Виходять).

Корній ходить в задумі по хаті.

ГАННА СЕМЕНІВНА (обережно зупиняючи його). Нію!

КОРНІЙ. Що, мамо?

ГАННА СЕМЕНІВНА. Годі журитись, сину... Не можна ж так уже...

КОРНІЙ. Я, мамо, не журюсь.

ГАННА СЕМЕНІВНА. Ну, як же не журишся? Всю ніч і увесь день сидите обоє, нічого не їсте... щось думаєте... Над чим там довго думати? Ну, горе, нещастя, а все ж таки журбою не поможеш йому. Дасть Бог, будуть ще діти...

КОРНІЙ (тихо). Ні, мамо, так більше дітей у мене не буде... А, так не буде...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Як "так"? Як же це "так" ?

КОРНІЙ. Так, як була... Як було... Ну, мамо, треба говорити. Зараз не треба говорити...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Та чому ж не треба? Як же то так було? Було, як у всіх людей буває. Що ти і говориш, сину?

КОРНІЙ (посміхаючись). Ага, от то і єсть, як у людей. От то і єсть...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Так віки було, сину.

КОРНІЙ (так само). Ага, от то і єсть, що віки. І от то і єсть... |

ГАННА СЕМЕНІВНА (тривожно). Та що ти, сину, говориш? Може, тобі.. голова болить? |

КОРНІЙ. Буде, мамо.. Я нічого не знаю. От і вже... Я зараз нічого не знаю... Я знаю, що єсть два... ні, три трупи в хаті.. От це я знаю...

ГАННА СЕМЕНІВНА (злякано). Господи, Нію, що ти говориш?! Які трупи? Де? |

К а р н і й (посміхаючись, показує на хату Рити, на полотно й на себе). Он, он і ось... Ну, і годі, мамо. Годі... Ідіть до Лесика... Я хочу сам побути... Мені болить голова... Я хочу трохи спочити... Трохи спочити. От іменно... спочити б трохи... А там... Ну, йдіть, мамо, йдіть...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Нію... Тут хоче тебе бачити Сніжинка... Може б, ти з нею трошки пройшовся по вулиці... голова б посвіжішала. Ти ж не спав, не їв. Не можна ж так...

КОРНІЙ. Ні, мамо, я нікуди не піду. Я Сніжинку... Ну, що ж, я нічого не маю проти Сніжинки. Нічого...

ГАННА СЕМЕНІВНА. Так я скажу їй... (Голосно кашляє, іде до веранди й одчиняє двері).

Входить СНІЖИНКА і говорить Ганні Семенівні:

— Я трохи не замерзла. Добрий вечір. Білий Медведю! (Підходить до нього).

КОРНІЙ. Добрий вечір... Ви були на веранді?

СНІЖИНКА. Вечір такий гарний, я собі гуляла там...

КОРНІЙ (пильно дивиться на обох). Не треба було цього, мамо.. А, не треба... Можна було прямо прийти...

СНІЖИНКА. Я прямо й прийшла.

КОРНІЙ. Ну, все одно.. Тільки... негарно.

Сніжинка робить знак Ганні Семенівні, щоб та вийшла. Ганна Семенівна виходить.

СНІЖИНКА. Що з вами. Білий Медведю?

КОРНІЙ (просто). Хіба ви нічого не знаєте? Знаєте ж, навіщо... ці комедії? Мати думає, що ми вже побожеволіли... Сідайте, Сніжинко.

СНІЖИНКА. Сядьте й ви... Тут... на канапу...

Корній мовчки і важко сідає. Здалека чується гра на скрипці.

КОРНІЙ (тихо). Знов грає...

СНІЖИНКА. Це той італьянець... Він тільки вночі може грати...

КОРНІЙ. Так, вночі. Вночі — тихо...

СНІЖИНКА. Дуже тяжко. Медведю?

КОРНІЙ. Я стомлений... і порожній...

СНІЖИНКА. Порожній?

КОРНІЙ. Порожній, як... труп. Так мені здається. (По паузі). Я — чужий собі... Так мені здається... От так мені здається, і вже...

СНІЖИНКА. Нічого, знову будете повним... Все буде добре. Медведю... В кожному поганому єсть часточка доброго.. Ви зате можете бути тепер вільним... Як хочете, розуміється...

КОРНІЙ. Не знаю... Нічого, Сніжинко, не знаю...

СНІЖИНКА. Будете! В вас є сила, велика сила, вона своє візьме. Це тільки тепер... Ви стомлені, прибиті, вражені.. Потім сила проб'ється вгору... І навіть добре, що так сталося!.. Така моя думка. Медведю.

КОРНІЙ. Не треба. Сніжинко, не треба... Я нічого не знаю. І не треба... Потім. Все потім...

СНІЖИНКА. А я думаю, що не потім, а зараз... тепер же! Ви — не хлопчик і мусите у всяких обставинах давати собі відчит... Що за легкодухість? Люди в більших нещастях не падають духом, а вам, може, й не нещастя це, а щастя.

КОРНІЙ. Не говоріть так. Сніжинка.. Не треба... Негарно.

СНІЖИНКА. Через що?

КОРНІЙ. Я не знаю.. Негарно, і все... Так мені здається... І не в тому річ... Зовсім не в тому. Ну, помер Лесик... Ну, й помер. І вже. І горе, і жалко. Ну, і вже. Кінець, не оживе. Друге... А, друге єсть, друге.

СНІЖИНКА. Що ж друге? Рита?

Корній мовчить.

СНІЖИНКА. Рита, Медведю?

КОРНІЙ. Не будемо говорити, не будемо. Не треба. Щоб говорити, треба знати... Треба все знати, Сніжинко. А що ми знаємо? Що я знаю? А, от то і єсть... Я знаю, що так не можна, а як?

СНІЖИНКА. Що "так"?

КОРНІЙ. Так, як було... А як інакше? Хто скаже? Я? Чи Рита? О, Рита... Вона інакше не скаже. О вона не скаже... Ні-ні, вона не може сказати інакше... Ви думаете, вона мені простить Лесика? (Чудно посміхається). О, Чорна Пантера за дітей не прощає нікому. А то вже ні... І вона права. Вона права... А я теж правий.. Хто ж винен. Сніжинко? Хто? А, от то і єсть, що хто!

СНІЖИНКА. Ви розійдетесь тепер?

КОРНІЙ (здивовано). Хто?

СНІЖИНКА. Ви і Рита.

КОРНІЙ. Як розійдемося?

СНІЖИНКА. Ну, "як"? Як звичайно розходяться.

КОРНІЙ. Не знаю... Я цього, власне, й не знаю... Я тепер нічого не знаю... Ох, як стомився ж я! І все таки нічого не знаю. Усе-таки. Ну, все одно. Все одно, Сніжинко... Чуєте, як грає? А тихо як... Бідна Рита! Ох, яка вона бідна! Ну, все одно... Щось буде. Побачимо...

СНІЖИНКА. Ви з нею говорили?

К о р н і й. Ні, ми нічого не говорили... Ми тільки чуємо. Розумієте, Сніжинко, як можна не говорити, а всі думки чути? Розумієте? От і ми чуємо! І я чую, і вона чує... Ну що ж. Побачимо... а що побачимо? Хто скаже? Ну, як треба. Сніжинко? Як?

СНІЖИНКА. За Риту я нічого не можу сказати. Я її не розумію... А вам скажу: ви хочете бути артистом? То мусите бути вільним. Артист не повинен мати сім'ї. Він — жрець. От і все!

КОРНІЙ (мовчки, не згоджуючись, хитає головою). Ні... Ні, Сніжинко...

СНІЖИНКА. Ні, так!

К о р н і й. Ні, він буде... не цілий... Не цілий... Так я чую. От чую, і вже...

СНІЖИНКА. А так цілий, коли дає себе сім'ї і має те, що хоч і ви зараз? Так цілий?

КОРНІЙ. Ні, і так не цілий...

СНІЖИНКА. А як же?

КОРНІЙ. Ага... От то і єсть, що як! Як? Я знаю? Ми перенесли це, а нового не маємо.. Форми нові треба... Це — вічне. Сніжинка.. Вічне. Тут уже... годі.. А форми не ті... От і єсть. От і душать, от і стискують... А як інакше? (Ніби до себе). Ну як, от так просто: як? Чи Рита ж зможе якось інакше? Чи схоче? Ні... А Рита й не схоче, і не зможе. От і єсть... І вже...

СНІЖИНКА. Та чого ж неодмінно Рита? Хіба ви з нею навіки зв'язані? Є другі жінщини, які схочуть і зможуть. Чого ж тільки Рита?

КОРНІЙ. Чого Рита? Того, що... (Довго мовчить). Не знаю...

СНІЖИНКА. Ех, Білий Медведю, не Рити вам треба! Рита — для самця, а не для творця. Творець переріс самця. Ось в чому суть людини. Так-так! Людина має красу, а звір її не знає. От і все. Ви мусите звіра в собі вбити. Тоді ви дасте красу, яка в вас є. Є, мій Білий Медведю, є!..

Послухайте Сніжинки, яка найбільше чула й чує в вас цю красу. Встаньте зараз, сильний, твердий, напишіть листа Риті, й ходім зо мною. Творець мусить бути жорстоким, не всяку жалість треба допускати до себе. Ходім, Медведю! Я не говорю, щоб ви мене любили, щоб до мене йшли. Я хочу бачити вас вільним і гарним. Чуєте? Хочете, ми ніколи не будемо бачитись. Я не для себе. Хоча... хоча. Медведю, я думаю, що якби ви пішли до мене, я б дала вам все те, що вам треба, те нове, що ви хочете й не знаєте. Медведю, дорогий. Білий. (Стає на коліна перед ним). Послухайте Сніжинки. Вона вам хоче тільки краси, тільки краси. Медведю, ходім? Га?

КОРНІЙ. Сніжинко, Сніжинко, не треба, не зараз... Не треба.

СНІЖИНКА (рішуче). Скажіть, ви любите Риту? Любите?

КОРНІЙ. Я не знаю. Сніжинко, не знаю...

СНІЖИНКА. Ну, скажіть, ви, очевидно, чуєте таку зв'язь з нею, що не можете порвати? Так?

КОРНІЙ. Не знаю ж. Сніжинко! Я чую тільки, що... що... порвалось щось. А що? Не знаю... Може, вона знає?

СНІЖИНКА. А вона це чує? Чує?

КОРНІЙ. І вона чує... А може, й не чує... Може, й я нічого не чую... Не знаю. Сніжинко. Не треба, не зараз... Потім. Все потім... Там ще Лесик.

СНІЖИНКА. Лесика вже немає. Зв'язь порвано.

КОРНІЙ. Не знаю... Може, й порвано. Може, це й єсть...

СНІЖИНКА (благаючи). Бідний Медведю, ходім зо мною! Ходім, Медведю... Ходім зараз, я боюсь за вас... Я боюсь. Пантера дужа... Вона не пустить вас...

КОРНІЙ. Ні, я не боюсь... нікого, а тільки... себе. От іменно себе.

СНІЖИНКА. Медведю, Білий прекрасний...

Розчиняються двері в коридор, і хутко входить Рита. Забачивши Сніжинку, яка раптово підвелася, зупиняється і якийсь мент не може нічого сказати. Нарешті важко, трудно дихаючи, тихо і хрипло говорить:

— Я так і знала... (Помалу йде до них. До Корпія). Так, значить, для цього виманили з дому?

КОРНІЙ (спокійно, тихо). Я нічого. Рито, не знаю...

РИТА (до Сніжинки. Ледве чутно). Що вам треба тут?

СНІЖИНКА (гордо). Я прийшла не до вас!

РИТА. Ви знаєте, що там? (Показує на свою хату).

СНІЖИНКА. Знаю. Там лежить мертвим те, що в'язало вас обох.

РИТА. А-а... А ви прийшли нову зв'язь зробити?

СНІЖИНКА. Я прийшла од всяких зв'язів увільнити Білого Медведя!

РИТА. Та-ак? (Чудно посміхаючись). Але Білий Медвідь зв'язаний з Чорною Пантерою, ви це знаєте?

КОРНІЙ. А, лишть це?.. Іди, Рито, до себе...

РИТА. Я в себе. Може, комусь іншому треба йти до себе.

СНІЖИНКА. Я піду зараз, не бійтеся. Білий Медведю, ви хотіли трохи прогулятися? Ходім разом.

РИТА. Білий Медвідь, добродійко, нікуди не піде!

КОРНІЙ. А, Рито, ну навіщо так? Схочу й піду... У мене голова болить, я трохи пройдуся.

РИТА (сильно). Ні, ти не підеш! Чуєш?

КОРНІЙ. Я піду, і вже... От і єсть... (Хоче йти одягатись).

РИТА (якийсь мент мовчить, раптом кидається до нього, хапає за руку і благаючим голосом говорить). Нію, останься... Завтра підеш, куди схочеш... Куди схочеш і з ким схочеш... Сьогодні зостанься, прошу... Нію!

КОРНІЙ. Я на півгодини... У мене голова болить.

РИТА. Завтра... Сьогодні зостанься... Останній вечір. Я розумію все... Чуєш? Зроби те, що останній раз прохаю...

КОРНІЙ (вагається). Я на десять хвилин...

РИТА. Завтра, завтра.

СНІЖИНКА. Ви йдете. Медведю?

КОРНІЙ. Ні, Сніжинко, я, мабуть, зостанусь.

РИТА (люто до неї). Добродійко!..

СНІЖИНКА (виходячи). До завтра Медведю.

РИТА (спалахуючи). Так от чого вони виманили мене! А-а!

КОРНІЙ. Ах, Рито, ти знов! Я стомився, мені голова болить... Я не можу цих криків... Пустити мене трохи пройтись, я сам піду... Я не можу... Я мушу вийти.

РИТА. Ні, ти не підеш... Ти не підеш... Чуєш? (Бачачи, що Корній хоче йти до пальта, вона знов хапає його за руку). Ні! Не ходи...

КОРНІЙ (рішуче). Пустити! Я не можу так... Це насильство...

РИТА. Ну, я прошу тебе, благаю!

КОРНІЙ (рішуче). Ні. Я хочу піти й піду... От і вже. Пустити.

РИТА. До Сніжинки?

КОРНІЙ. То моє діло. От і єсть. Іду, куди хочу. Велить мені ніхто не може. І вже. Пустити.

РИТА (придушено). Я благаю тебе, не велю, а молю, благаю.

КОРНІЙ. Це все одно... Я хочу піти пройтись...

РИТА (чудно зазираючи йому в лице). Ти інакше вже став говорити... Інакше.

КОРНІЙ. Я говорю, як говорю... Пустити ж...

РИТА. А як писав мене і Лесика, так не говорив. Ой, так ти не говорив... (Стріпнувшись). Корнію, не ходи! Не ходи, чуєш? Я все для тебе зроблю... Слухай, хочеш писати мене з Лесиком? Хочеш? Я візьму його, й ти будеш писати. Тепер добре буде, в мене, напевно, є ще більше "рисочок" Ні-ні, я не сміюсь, я серйозно. Ось подивись в моє лице... Ну, подивись же... Правда, є?

КОРНІЙ. А, Рито, лиші... Не хочу я... Пізно! Рита. Не пізно! Чому пізно? Що він — мертвий? То нічого, нічого. Зате в мені більше виразу буде...

Корвій неймовірно дивиться на неї і проти волі вдивляється лице їй.

РИТА. Хочеш? Хочеш? Я покладу його на те саме місце і схилюсь над ним... А ти будеш кінчати. І завтра, і післязавтра: ми не дамо його, поки не скінчимо... Всю ніч, весь день будемо робити... Ти мусиш скінчити... Ти не віриш мені? Я правду говорю. Я хочу все тобі віддати, все, все... Все для мистецтва: сім'я, труп дитини, мій одчай — все йому... Я не сміюсь, Нію, не сміюсь, я правду говорю, я вже вірю, що треба нову форму сім'ї цілком нову. І до Мулена, як хочеш, тепер піду. Я все буду робить уже... Хочеш, хочеш?

КОРНІЙ (машинально ступає кілька кроків зад не зводячи очей з її лица). Пізно, Рито... пізно.

РИТА. Чого пізно, чого пізно? Ти встигнеш. Ті ки зараз же почнеш, зараз... Я зараз візьму Лесика, ти бери палітру, фарби. Добре? Добре?

КОРНІЙ. У тебе зараз чудний вираз лица.

РИТА. Нічого, я буду дивитись на Лесика, і буд добрий... Буде чудовий вираз лица. Я не сміюсь,

я сміюсь... Я вже вірю...

КОРНІЙ. Ти чудна. Рито, я не вірю тобі...

РИТА. Чому? Чому? Говорю правду. Я тільки схвильована. Нерви підняті, ми ж так багато за цю добу пережили... Нічого, Нію. Я йду за Лесиком... Бери фарби, бери!

КОРНІЙ (вдивляється їй в лице, поглядає на полотно, оживляється). Ну, добре... Не кажи мамі...

РИТА. Ні-ні, я скажу; що ми тут посидимо. Я скажу... Я зараз... (Вибігає, опасно озираючись на нього).

Корній підходить до полотна, скидає запону і вдивляється. Потім бере з стану палітру, фарби, готує їх, нетерпляче поглядає на двері.

РИТА (хутко входить з трупом дитини). Мама спить. Вона стомилась і заснула біля столу. Вона не чула. Ми двері замкнемо... Ми замкнемо всі двері й будемо малювати. Правда? Тепер все інакше буде. Все, все.. Ось тут Лесик. Лежи, Лесику, лежи, тато буде тебе і сати, він зніме з тебе вічне... Лежи, мій білий... О, ти білий тепер зовсім... Тепер блідість твоя зовсім чудова... Тепер тато буде з нас задоволений. Так я поклала, Нію? Так?

КОРНІЙ (борючись між тривогою й артистичним чуттям). Так-так... Тільки, Рита.. Це якось ве так все-таки... Трошки вправо. (Береться за голову). Ах, якось мені...

РИТА. Нічого, нічого!.. Ти тільки почни, подивись на нас, і все пройде, все забудеш. І я забуду, я ввійду в себе. Ось, дивись, зараз, ось я тільки сяду і схилюсь над Лесиком. Він тепер цілком тихо лежить, він уже не буде плакати... 0-о!! (Лице їй кривить судорога муки, але вона перемагає себе). От так, правда? Добре тепер?

КОРНІЙ. Трошки нижче... Ще... так... (Вдивляється, захоплюється, починає писати).

Рита чудно позирає на нього, іноді раптом посміхаючись й зараз же ховаючи посмішку.

КОРНІЙ. Сьогодні в тебе, Рито, не такий вираз лица... А, Боже... Зовсім не те на ньому.

РИТА. Пиши, пиши... Те саме, що треба... Я стомлена...

КОРНІЙ. А ні! Зовсім не те... І Лесик не такий...

РИТА (раптом регочучи). Не такий? Ха-ха-ха!.. О, він тепер зовсім не такий, то правда. А я така, така... Ха-ха-ха!

КОРНІЙ (тривожно). Рито!

РИТА (хапливо). Ні-ні, нічого, я... у мене нерви трохи... Але ти не звертай уваги. Пиши, милий, пиши, ми мусимо скінчити... Мистецтво вище всього! Я вже вірю тепер... Може, я не так сиджу? Нижче, вище?

КОРНІЙ. А, Боже... Щось не так... Ти не говори нічого.. Помовчи. Дивись на Лесика... Дивись і мовчи...

РИТА. Добре... (Дивиться на труп сина).

Далеко знову чути тужну гру скрипки. Лицем Рити перебігає мука і в болючій скорбі застигає.

КОРНІЙ (весь оживившись). Так... Тепер так... Тепер дуже добре... Чудесна.. Сиди, Ритонько, сиди, хороша... Так-так.

Скрипка грає. Рита раптом падає на труп головою і жагуче, болюче ридає.

КОРНІЙ. Рито! Рито! А, Боже, ну, сиди ж, так же не можна, тільки почав і... Рито ж!

Рита помалу підводиться, чудно дивиться на нього, посміхається й позує.

КОРНІЙ (з одчаєм). Ну, от! Знов пропало... не те... Дивись на Лесика.

РИТА. Я трохи стомилась... Дай я спочину... Я раз... У мене голова болить. І в тебе болить?

КОРНІЙ. А, Боже, так же не можна... Ну,

РИТА (підходячи до нього). Трошки спочі Голова не болить? Ти не стомився?

КОРНІЙ. Трохи болить... Ну, та нічого... Рито...

РИТА. Може, випити трохи аспірину або чогось щоб голова не боліла, бо я так не можу... Ось у мене єсть краплі, я зараз... (Виймає з-за корсажа пляшечку, підбігає до столу, хапливо, дрижачими руками, але з рішучим, суворо-диким поглядом, наливає в склянку води і потім із пляшечки. Несе Корнієві). Хочеш, Нію? Голова не буде боліти. Може, ти сам винен, що у мене не такий вираз, не так бачиш, стомився, голова болить На, випий, голова свіжіша буде... Ну, швидше, потім я... І будемо далі працювати... Ну?

КОРНІЙ. Та чи допоможе? А голова справді болить... (Бере і п'є).

РИТА (вся заціпенівши, дивиться на нього). Всю!

КОРНІЙ. Фе, яке воно!

РИТА. Нічого, тепер все пройде!.. (Біжить до столу, наливає води, дивиться на Корнія, що вдивляється в полотно, і не п'є. Біжить назад). Ну, тепер далі!.. Я вже... Тепер пиши всю ніч... О, тепер ми цілком інакше все зробимо... Тепер ми вже не розстанемося, ні ні... Я ж знаю, що ти це думав... Тепер ми знайдемо нову форму, ми будемо вільні, щасливі, ми сім'ю для мистецтва збудуємо. На цьому трупику, правда? Правда, мужу мій? Правда? |

КОРНІЙ. Рито, Рито! Не хвилюйся ж так, сиди, тихо...

РИТА. Як Лесик? Ха-ха-ха! Нічого, будемо всі, як, Лесик... Ми всі троє — одно. Чуєш, правда, ми всі троє одно?

КОРНІЙ (не чуючи). Рито, в тебе знов нема того, Рито, так же не можна... Я покину, коли так... А, Боже!.. Фу, голова ще більше стала боліти.

РИТА. Болить?.. Уже?..

КОРНІЙ. Що "вже"? Ще болить, а не вже...

РИТА. Чи той, ще... Може, ти зморився дуже?

КОРНІЙ. Ні, нічого.. Щось трохи ноги... Але нічого... Сядь лучче. Рита..

РИТА (надзвичайно тихо). Я сяду... Так?..

Застигає й дивиться на труп. Знову скрипка грає тужно і скорбно. Рита все більше схиляється на труп.

КОРНІЙ (шепоче). Тепер єсть знов... От тут. Так-так... Це вона.. Воно, вона..

РИТА (тихо, чудно). Воно? (Посміхається).

КОРНІЙ. Так-так, нічого, нічого, посмішка ця нічого.. Тепер добре... (Малює). Ах, тільки голова болить... І ноги... не стоять... Якась слабкість... Сиди, сиди... (Малює, скрипка грає).

РИТА (тихо підводиться, урочисто підходить до Корпія). Буде, Нію... Спочинемо.. Годі, любий... Тепер треба спочинути.

КОРНІЙ (слабо). Ще б трошки. Рито...

РИТА. Ні, годі... Тепер уже годі.. Нам треба вже спочинути. Правда?

КОРНІЙ. Щось голова і ноги... Ну, спочинемо трохи.

РИТА. Спочинем, спочинем... Там, на канапі, правда? Візьмемо туди Лесика і всі спочинемо.. Ходім! (Веде його, бере труп і йде за ним).

КОРНІЙ. Навіщо Лесика? Може б, нехай там?

РИТА. Ні-ні, він з нами. Ми всі троє — одно. Правда? Тепер ми всі троє — одно... Правда?

КОРНІЙ (сідаючи на канапі, стомлено). О, як я стомився, слабкість така по всьому тілі... Але гарно.. Нам, Рито, треба спочити. То правда... Завтра ми будемо цілий день. Я мушу скінчити... Ми, Рито, пережили багато... Ну, нічого.. Зараз уже лучче. Правда?

РИТА. Правда, любий, правда. (Кладе Лесика посередині між собою й Корнієм).

КОРНІЙ. Це Лесик? О, яка слабкість. Я чую, що засну... (Заплющує очі й далі говорить з заплющеними очима).

РИТА. Засни, засни... Ми всі заснем. Я тільки вип'ю води і теж... Я зараз... (Біжить до столу, наливає в склянку з пляшечки і випиває. Біжить назад, сідає, обнімає Корнія, пригортає до себе

й тихо говорить) Тепер усі заснемо.. Правда? Як гарно грає скрипка Вона нам грає... Нам, щоб ми заспокоїлись і заснули Ми знайшли вже нове... Правда, Нію? Ти віриш мед тепер, віриш, що я вже інша?

КОРНІЙ. Не знаю. Рито, не знаю... Я хотів би тільки вірити... Бо я. Рито, так не можу, як було... Я більше так не можу.

РИТА. Я знаю, знаю... О, я знаю, що ти не можеш... І через це... Тепер буде інакше... Зовсім інакше...

КОРНІЙ. А за Лесика... ти простиш мені?

РИТА. Простю, простю, єдиний мій, за все простю... Ти любиш мене, скажи?

КОРНІЙ. Люблю, Рито, люблю такою, як ти зараз...

РИТА. Правда?... І я люблю... І Леснк любить... І ми всі троє — одно... Як колись... О, тепер ми не розстанемося... І нікуди ми вже не підемо, ні до Сніжинок, ні до Муленів, ми всі разом будемо.. Правда?

КОРНІЙ (ледве чутно). Правда.

РИТА. Ну, поцілуй же мене... востаннє.

КОРНІЙ (слабо повертає до неї лице, цілує). Хороша моя.

РИТА. Прощай, мужу мій. Білий Медведю.

КОРНІЙ (слабо посміхаючись). Прощай. До завтра. Як страшко і солодко хочеться спати...

Рита. Спи, Спи... (Суворо і скорбно дивиться на нього).

Скрипка все грає, тужно і жалісно. Рита раптом здригається, тихо встає і йде до полотна.

КОРНІЙ (тихо). Рито! Куди ти?

РИТА. Я зараз. Спи, спи... (Підходить до полотна, знімає його з мольберта, бере з столу ніж і розрізає).

К а р н і й (слабо). Що там. Рито?

РИТА. Нічого, милий, нічого... Спи спокійна.. Спи тепер.

Вертається, пригортає до себе Корнія, цілує Лесика, потім мужа, кладе голову йому на плече і з щасливою, стомленою посмішкою заплющує очі. Скрипка грає серед мертвої тиби.

Примітки:

[1] На! (польськ.) — вигук, що має різний смисловий відтінок.

[2] Пані (фр.)

[3] Розумієте? (фр.)

[4] Ось і все, мій друже! (фр.)

[5] Мій дорогий (фр.)

[6] Вибачте! (фр.)

[7] Ось які. (фр.)

[8] До побачення! (фр.)

[9] Ось так, пане (фр.)

[10] Так! (Др.)

[11] Так! (англ.)

[12] Здрастуйте, панове, пані! (фр.)

[13] Вітаю! (угорськ.)

[14] Подруга (фр.)

[15] Великі бульвари (фр.)

[16] Старик (фр.)

[17] Ну, гаразд, мій друже (фр.)

[18] Якщо ви хочете кохання, Завжди поспішайте. 0-ля-ля ля-ля ля-ля-ля (фр.)

[19] На жаль! (фр.)

[20] Біле (фр.) — мається на увазі біле вино.

[21] Дуже добре! (фр.)

[22] "Чорний кіт" (фр.) — назва якогось публічного чи розважального закладу.

[23] Апаш (у Франції) — хуліган, бандит.

[24] Вислів одного з героїв твору англійського письменника Д. Р. Кіплінга "Книга джунглів" (1894).

Постійна адреса: http://ukrlit.org/vynnychenko_volodymyr_kyrylovych/chorna_pantera_i_bilyi_medvid